

“Tid, vad har det med pengar att göra?”

En kvalitativ studie om elevers uppfattningar om undervisning i privatekonomi i skolämnet Hem-och konsumentkunskap.

Alexandra Söderberg Ämneslärarprogrammet med inriktning mot åk 7-9 i Hem-och konsumentkunskap och Engelska. 2019

Examensarbete 15 hp
Kurs: L9Hk2A
Nivå: Avancerad nivå
Termin/år: HT 2019 Jenny
Handledare: Rendahl
Examinator: Helena Åberg
Kod: HT19-2940-001-L9HK2A

Nyckelord: tid, värde, resurs, undervisning, elevperspektiv

Sammanfattning

Unga idag lever i ett komplext samhälle där såväl pengar som konsumtion har digitaliserats. Dessutom har unga ofta tillgång till att konsumera digitalt via mobiltelefoner. Skolämnet Hem-och konsumentkunskap har i uppdrag att undervisa om privatekonomi i grundskolan, men enligt en granskning gjord av Skolinspektionen, gavs mest fokus på matlagning i undervisningen vilket kan innebära att delar av ämnets syfte exempelvis privatekonomisk undervisning, kan komma i skymundan. Denna studie syftar till att beskriva hur elever uppfattar undervisning baserat på begreppen *tid*, *värde* och *resurs* inom privatekonomi i skolämnet Hem-och konsumentkunskap. Studien har genom en kvalitativ metod och en fenomenografisk ansats, samlat in data via observationer av 21 elever och intervjuer med 8 elever. Resultatet visar dels att eleverna har svårt att uppfatta begreppen *tid*, *värde* och *resurs* som begrepp med både abstrakt och konkret innebörd samt att undervisningen i privatekonomi inte uppfattas vardagsnära av dem. Slutsatsen som dras är dels att elever behöver ges tid till reflektion i undervisningen och dels att undervisning om privatekonomi är komplext.

Förord

Inledningsvis vill jag säga tack till alla mina kurskamrater. Era olikheter som personer har berikat mig både som person och som framtida Hem-och konsumentkunskapslärare. Ni kommer alla att bli fantastiska lärare.

Jag vill även tacka Jenny Rendahl som bistått med god handledning. Hennes goda råd har gett struktur till arbetsprocessen och verkställandet av detta examensarbete.

Givetvis går även mina tankar till alla som deltagit i studien, elever och lärare som generöst delgett mig av sina kunskaper så att denna studien blev möjlig att genomföra, tack till er. Dessutom vill jag tacka Patrik Hernwall, Maria Hullgren och Inga-lill Söderberg för möjligheten ni gav mig att få använda begrepp som ni utvecklat, i min studie. Begrepp som förhoppningsvis i framtiden, kommer att utveckla undervisningen om privatekonomi i Hem-och konsumentkunskap.

Ett särskilt tack vill jag ge min kurskamrat Julia Leden. Hennes stöd och kunskaper har för mig varit ovärderliga i skrivandet av detta examensarbete. Tack Julia.

Ett stort tack till min familj. Då det har visats sig mer än komplicerat att genomföra en utbildning och skriva ett examensarbete, har ert stöd betytt mycket. Mina svärföräldrar, föräldrar, söner med flickvänner har tillsammans hjälpts åt med allt vad en treårig dotter innebär.

Slutligen, tack min älskade man Patrick som utan att ifrågasätta, sett till att vår familj har fått det den behöver när jag har ”grottat” ner mig i mina studier. Trots min envishet att göra allt på egen hand, har du visat att jag faktiskt inte behöver göra allt själv.

No man is an island entire of itself. Every man is a piece of a continent, a part of the main. – John Donne

Innehållsförteckning

1	Introduktion.....	5
2	Syfte och frågeställningar.....	6
3	Bakgrund.....	7
3.1	Samhällets behov av privatekonomisk utbildning.....	7
3.2	Skolämnet Hem-och konsumentkunskap och dess syfte.....	9
3.3	Privatekonomi i Hem-och konsumentkunskap.....	11
3.4	Vardagsnära undervisning i skolan.....	12
3.5	Projektet Privatekonomi i HKK.....	13
3.6	Begreppen <i>tid</i> , <i>värde</i> och <i>resurs</i>	14
3.7	Ungas förmåga att resonera abstrakt.....	15
3.8	Teoretisk ansats.....	16
4	Metod.....	17
4.1	Design.....	17
4.2	Urval.....	17
4.3	Datainsamling.....	18
4.4	Databearbetning.....	19
4.5	Etiska överväganden.....	20
5	Resultat.....	20
5.1	Lektionstillfälle 1.....	20
5.2	Lektionstillfälle 2.....	21
5.3	Elevernas uppfattningar om begreppen <i>tid</i> , <i>värde</i> och <i>resurs</i>	22
5.4	Undervisningens koppling till elevernas vardag.....	25
6	Diskussion.....	26
6.1	Metoddiskussion.....	26
6.2	Resultatdiskussion.....	27
6.3	Slutsats och implikationer.....	30
7	Referenser.....	31
8	Bilagor.....	35

1 Introduktion

Unga (10-24) år i Sverige har svårt att anpassa sig till en alltmer digital verklighet, när det kommer till att hantera pengar. Det har blivit allt mer normaliserat att handla på kredit och unga handlar ofta med hjälp av sina mobiltelefoner på internet. Detta kan få unga att hamna i en skuldsatt situation de får svårt att ta sig ur (Kronofogdemyndigheten, 2013). Den Svenska skolan har i ämnet Hem-och konsumentkunskap, beskrivit att ämnet ska ge eleverna förutsättning att kunna göra väl avvägda val när det kommer till privatekonomi (Skolverket, 2019). Forskning har visat att utvecklandet av goda kunskaper i privatekonomi och att handla därefter, är komplext och en livsviktig förmåga (Kempson, Perotti & Scott, 2013).

Hem- och konsumentkunskap är med sina 118 timmar det minsta skolämnet i grundskolan. I kursplanen (Skolverket, 2019) står det att ämnet ska ge elever de verktyg som de behöver för att skapa en fungerande vardag och kunna göra medvetna val när det kommer till hälsa, ekonomi och miljö. Elever ska ges möjlighet att utveckla såväl kunskaper som intresse för hållbar konsumtion. Med hållbar konsumtion menas att eleven ska kunna göra sina konsumtionsval baserat på kunskaper om hur konsumtionsvalet påverkar elevens hälsa, ekonomi och vår gemensamma miljö (Skolverket, 2019). Flera andra skolämnen kursplaner tar upp begreppet *ekonomi*. Ämnet Historia sätter *ekonomi* i ett kulturellt sammanhang. Samhällskunskap använder begreppet kopplat till makt-och samhällsstrukturer samt att individen har ett ekonomiskt ansvar. Dock nämner inget annat ämne än Hem-och konsumentkunskap begreppet *privatekonomi* (Hernwall & Söderberg, 2019).

Hem-och konsumentkunskap har med sina få timmar ett komplext och omfattande innehåll som undervisande lärare ska fördela sin undervisningstid på. En granskning gjord av Skolinspektionen sammanfattas i rapporten *Hem-och konsumentkunskap i årskurs 7-9* (Skolinspektionen, 2019a). I rapporten beskrivs en problematik kring ämnets syfte, innehåll och mål förhållande till antalet undervisningstimmar. Skolinspektionen (2019a) menar att antalet undervisningstimmar inte är rimligt till vad Hem-och konsumentkunskap har fått i uppdrag att undervisa om. Konsekvensen menar Skolinspektionen (2019a), blir att lärare får göra prioriteringar om vad deras lektioner ska bestå av. En konsekvens av lärares prioriteringar som blev tydlig under granskningen, var att privatekonomi fick begränsat utrymme i undervisningen. Dessutom gavs inte elever lektionstid att reflektera och resonera, vilket är en förutsättning för att kunna göra väl avvägda val i exempelvis privatekonomi (Skolinspektionen, 2019a).

Skolämnet Hem-och konsumentkunskap har ansvaret att undervisa om privatekonomi i den svenska skolan samtidigt som tillfrågade lärare i ämnet upplever en brist i deras yrkesskompetens (Hernwall & Söderberg, 2019). Lärarna upplever att deras utbildning varit bristfällig i att ge dem metoder att använda i deras undervisning gällande privatekonomi. Den upplevelsen delas även med tillfrågade lärarutbildare i Hem-och konsumentkunskap (Hernwall & Söderberg, 2019). Antologin *Didaktik för Hem-och konsumentkunskap* (Hjälmeskog & Höijer, 2019) speglar bilden av bristfällig utbildning av privatekonomiska metoder. Boken nämner inte privatekonomi alls (Hernwall & Söderberg, 2019). Didaktisk forskning kopplat till privatekonomi i ämnet Hem-och konsumentkunskap lyser med sin frånvaro, menar Hernwall och Söderberg (2019).

Denna studie möjliggjordes av ett pågående projekt, *Privatekonomi i Hkk*. Projektets syfte är att undersöka om begreppen *tid*, *värde* och *resurs* kan berika undervisningen kring privatekonomi i Hem- och konsumentkunskap. Projektet samarbetar med Göteborgs universitets lärarutbildning och genom Ann Parinder och Jenny Rendahl, förmedlades kontakten till projektets ansvariga Patrik Hernwall och Inga-lill Söderberg. Genom samarbetet, kunde denna studie använda begreppen *tid*, *värde* och *resurs* i ett forskningssyfte. Förhoppningen är att studien ska bidra till utveckling av undervisning inom privatekonomi i Hem- och konsumentkunskap.

Forskning utifrån skolämnet Hem-och konsumentkunskap, gjord i en svensk kontext behandlar bland annat jämställdhet (Pettersson, 2007), ungdomars matval (Parinder, 2012), rättigheter som konsument (Elmståhl & Lange, 2015), hållbar matkonsumtion (Gisslevik, 2018), sociokulturellt perspektiv på matlagning inom grundsärskolan (Granberg, 2018) och hur ungdomar förhåller sig till olika budskap om mat och ätande (Rendahl, 2018). Då svensk forskning gällande Hem-och konsumentkunskap är förhållandevis begränsad och inte behandlar privatekonomisk didaktik, är denna studie gjord med en önskan att bidra med kunskaper och att dess resultat dels kompletterar tidigare gjord forskning men även ger en ökad förståelse för skolämnet Hem- och konsumentkunskaps komplexa innehåll.

2 Syfte och frågeställningar

Syftet med studien är att undersöka hur elever uppfattar undervisning i privatekonomi baserat på begreppen *tid*, *värde*, *resurs* i skolämnet Hem- och konsumentkunskap, samt om eleverna finner att undervisningen är kopplad till deras vardag.

1. Hur tänker elever kring begreppen *tid*, *värde* och *resurs*?
2. Tycker och i så fall hur, eleverna att undervisningen är relevant för dem själva samt ger dem kunskaper att använda i sin vardag ?

3 Bakgrund

I avsnittet nedan kommer studiens centrala begrepp och teoretiska referensram att beskrivas. Avsnittet inleds med att beskriva behovet av privatekonomisk utbildning, för att sedan beskriva skolämnets Hem-och konsumentkunskap syfte, från första läroplanen 1962 till nutid. Därefter beskrivs hur undervisning om privatekonomi har förändrats över tid i Hem-och konsumentkunskap. Vidare förklaras innebörden av *vardagsnära* undervisning och huruvida sådan undervisning har någon betydelse för eleverna. Avsnittet avslutas därefter med en beskrivning av projektet *Privatekonomi i Hkk* och samarbetet mellan projektet och denna studie, samt med att beskriva begreppen *tid*, *värde* och *resurs*.

3.1 Samhällets behov av privatekonomisk utbildning

Konsumtion och att vara en konsument förknippas med köp av olika varor och tjänster, men att vara en konsument idag är mer komplext. Det handlar dels om tillgång till, eller för den delen bristen av, pengar. Dels handlar det om en individs sociala kontext, med förväntningar och värderingar samt önskemål. Dessa faktorer påverkar en individs sätt att konsumera varor och tjänster (Husz, 2001). Ytterligare en aspekt av konsumtion är en individs känslor. Känslor som lust och glädje samt tristess har en stor inverkan på en individs konsumtionsvanor (Husz, 2001). Innebörden av konsumtion och att vara en konsument, har skiftat från att tidigare baseras på en människas primära behov att klä sig, äta och att ha ett funktionellt hem, till att handla om sekundära behov såsom lycka och känslomässig tillfredsställelse (Aléx, 2003).

De senaste årtiondena har ett skifte skett från dessa primära behov, mat etcetera, till de sekundära behoven såsom lycka (Aléx, 2003). Konsumtionsutbudet av varor och tjänster har mångdubblats i omfång från företag med en marknadsföring där konsumtion förknippas med social samhörighet (Nordiska ministerrådet, 2010). Pengar har dessutom i större utsträckning tappat sin fysiska form och vår privatekonomi har digitaliserats i en allt större utsträckning (Nordiska ministerrådet, 2010) Den digitala utvecklingen tilltalar unga, dock har inte de i samma utsträckning som vuxna, ett kritiskt förhållningssätt. Det gör att unga blir sårbara och lockas till ett riskbeteende inom konsumtion (Nordiska ministerrådet, 2010). Dessa faktorer gör att unga behöver utbildas i såväl Informations- och kommunikationsteknik (IKT) som privatekonomi för att bli hållbara konsumenter. Med hållbara konsumenter menas konsumenter med en förmåga att ta hänsyn till miljö, ekonomi och andra människors sociala identitet och kultur (Nordiska ministerrådet, 2010). Konsumtionsvanor och hur en individ hanterar sin privatekonomi påverkas av en lång rad faktorer där utbildning är en av dem. Traditionell undervisning om konsumtion har visat sig ge liten, eller ingen effekt alls. Hur utbildning om privatekonomi utformas behöver förändras för att passa ungas sätt att se på konsumtion och privatekonomi (Nordiska ministerrådet, 2010).

Att ungas kunskaper kring konsumtion och sin egen ekonomi behöver stärkas visar statistik som Kronofogdemyndigheten (2019) visar i sitt pressutlåtande. Antalet personer i Sverige som fått en skuld registrerad hos Kronofogdemyndigheten, har minskat för tredje året i rad. Dock speglar inte det verkligheten för unga vuxna mellan 18-25 år. För denna kategori människor har både registrerade skulder och betalningsförelägganden som inte blivit registrerade, ökat (Kronofogden, 2019). Konsumtionsrapporten (Roos, 2018) visar att konsumtionen på varor och tjänster ökar och har ökat från 1990-talet. Dessutom uppger tillfrågade individer i rapporten att de inte upplever att de konsumerar mer. Skillnaden mellan faktisk konsumtion och upplevd konsumtion är stor och ökar från 2016 års mätning till 2017 års mätning (Roos, 2018).

Samhället digitaliseras allt mer och tillgången till internet och dess tjänster är tillgängliga för alla i Sverige. Redan från ett års ålder, lär sig barn att hantera en surfplatta och internet blir en självklarhet i vardagen. 98 procent av svenskarna uppger att de har tillgång till internet i sitt hem och 92 procent av den vuxna befolkningen handlar varor och tjänster på nätet (Davidsson, Palm & Melin-Mandre, 2018). Organisation for Economic Co- operation and Development (OECD) menar att digitalisering och en alltmer komplex ekonomisk värld gör det svårt för unga att navigera i och att behovet av ekonomisk utbildning har ökat. Hur ekonomiska ställningstaganden och planering samt hantering av ekonomi görs, är i konstant förändring. Unga kan inte vända sig till den äldre generationen för råd på samma sätt som man tidigare har kunnat göra. Unga måste själva vara kapabla att finna tillförlitlig och användbar information när de ska ta ekonomiska beslut gällande privatekonomi (OECD, 2012). I en snabbt föränderlig värld ökar behovet av de förmågor som anses vara viktiga för att kunna ta väl avvägda beslut kring privatekonomi. *Financial literacy* och *financial capability* är två begrepp som samlar dessa förmågor (Consumer Financial Protection Bureau, 2016, Financial service authority, 2005). Egenskaper som påverkar utvecklandet av dessa förmågor är:

- kunskaper och förståelse
- självförtroende och attityder
- erfarenheter och omständigheter,
- motivation
- vanor

Dessa individuella egenskaper påverkar i sin tur en individs förmåga att:

- planera för framtiden
- göra privatekonomiska val
- hitta var man ska finna information om privatekonomi
- hantera pengar i sin vardag

(Consumer Financial Protection Bureau, 2016, Financial service authority, 2005).

OECD (2012) menar att utbildning i privatekonomi behöver stötta unga i att utveckla *financial literacy* och *financial capability*, för att alla individer ska kunna vara delaktiga i ett ekonomiskt samhälle. Ökade kunskaper hos unga kring privatekonomi är inte bara gynnsamma för individen, utan för hela samhället i stort (OECD, 2012). Individer som har fått bristande undervisning om privatekonomi, eller ingen alls, tar dåliga beslut som påverkar deras privatekonomi negativt. Detta leder i sin tur till en dålig privatekonomi men orsakar även stress och har en negativ påverkan på individens hälsa (Brown, 2015).

Konsumentverket (2011) har i sin rapport om ungas konsumtion beskrivit hur information om privatekonomi och råd om privatekonomi ska bidra till att unga blir aktiva, säkra och medvetna konsumenter. Konsumtionsprocessen kan delas in i tre olika delar; före köp, inköp och efter köp. Dessa olika delar kräver förkunskaper hos individen. Innan köpet behöver individen jämföra exempelvis pris och kvalitet på varan med andra varor. Under köpet behövs kunskaper om hur betalning sker, kontant, swish, kredit, betalkort etcetera. Efter köpet behövs kunskaper om eventuell reklamation, byte, retur etcetera. Att vara konsument är komplicerat och kräver kunskaper (Konsumentverket, 2011).

Hjort (2004) beskriver i sin avhandling hur komplext konsumtion är i ett modernt samhälle. Tillgång till krediter, där man tillåts köpa varor på avbetalning, är stor och erbjuds till konsumenter på ett lockande sätt. Samhällets normalisering av att använda sig av kredit påverkar dessutom föräldrar att köpa dyra märkeskläder till sina barn för att de ska känna tillhörighet, fastän de inte har den ekonomiska möjligheten.

Detta kan resultera i skuldsättning och en skam i att inte ha råd att ge sina barn det som ”alla andra” har (Hjort, 2004). Hjort (2004) kallar denna exkludering av människor för *utestängning* - människor i vårt samhälle som inte har ekonomiska resurser att konsumera varor som samhället har gjort till en norm att inneha (Hjort, 2004).

Hernwall, Hullgren och Söderberg (2017) belyser i sin forskningsrapport *Barn och digital ekonomi*, att lärare i Hem- och konsumentkunskap efterfrågar metoder och undervisningsmaterial till att undervisa i privatekonomi. Hur unga lär sig privatekonomi är svårt att definiera då alltför lite forskning kring ämnet har utförts, vilket i sin tur har medfört att didaktik för privatekonomi kommit i skymundan. Detta kan verka märkligt när behovet av dessa kunskaper aldrig varit större (Hernwall, Hullgren & Söderberg, 2017).

3.2 Skolämnet Hem-och konsumentkunskap och dess syfte

Skolämnet Hem-och konsumentkunskap har varit ett utav de obligatoriska skolämnena sedan införandet av en nioårig grundskola i Sverige 1962. I 1962 års läroplan för grundskolan (Lgr) beskrevs det att ämnet skulle undervisa om tvätt, matlagning, familjekunskap, ekonomikunskap och hygien. Dessutom skulle all undervisning ge konsumentfostran (Hjälmeskog, Cullbrand & Petersson, 2006). Under rubriken *Arbetsätt* står det dessutom att eleverna ska ges möjlighet att ha en ”värdering av dagens arbete” (Kungliga skolöverstyrelsen, sid 337, 1967) Syftet med denna värdering var att elever skulle utveckla kritiskt tänkande och omdömesförmåga. Har elevens arbete under lektionen nått lektionens uppsatta mål, eller vad behöver göras annorlunda? Värderingen kan ske med exempelvis diskussioner i slutet av lektionen (Kungliga skolöverstyrelsen, 1967). Både pojkar och flickor ansågs behöva utbildning i Hemkunskap och även om begreppet *jämställdhet* inte nämns i Lgr 62, så skulle undervisningen fostra eleverna i demokratiska principer och likaberättigande mellan könen (Petersson, 2007).

I Lgr 69 beskrivs i målet för undervisningen, att skolämnet *Hemkunskap* ska ge eleverna intresse och grundläggande kunskaper om sambandet mellan hälsa och kost samt miljön (Skolöverstyrelsen, 1973). Dessutom skulle all undervisning ge ekonomisk fostran och bidra till att eleverna skulle kunna göra väl avvägda val kring personlig konsumtion. Dessutom skulle undervisningen ge eleverna kunskaper om jämställdhet (Skolöverstyrelsen, 1973). Petersson (2007) beskriver i sin avhandling hur ämnet Hem-och konsumentkunskap, sedan det blev ett obligatoriskt ämne, har haft i uppdrag att motverka traditionella könsroller. I Lgr 69 står det till exempel, att undervisningen i ämnet ska motverka en traditionell syn på hushållsarbetet och att alla elever, oavsett kön, ska delta i undervisningen på lika villkor (Petersson, 2007).

I den efterföljande läroplanen för grundskolan, Lgr 80 (Skolöverstyrelsen, 1981), beskrivs det att skolämnet *Hemkunskap* övergripande syfte är att undervisa om ekonomisk planering innehållande boende, hem och mathållning samt resurshushållning. Dessutom nämns begreppet *samlevnad*, vilket i detta sammanhang syftar till att beskriva hur förutsättningen till

jämställdhet innefattar pojkars och flickors lika kunskaper om hemarbete (Skolöverstyrelsen, 1981).

I läroplanen för den obligatoriska grundskolan 1994 (Lpo 94) (Skolverket, 1996), beskrivs det i skolämnet *Hemkunskap* att samhällets utveckling har gjort att familjesituationen har förändrats. Både män och kvinnor yrkesarbetar och ett ökat utbud av både varor och tjänster innebär att människor behöver kunskaper för att göra bra val. Kunskaper om olika kvalitet och ekonomi samt förståelse för de konsekvenser dessa val får för människor och miljön (Skolverket, 1996). I denna kursplan nämns även World Health Organization (WHO) och deras definition på hälsa: ”högsta möjliga välbefinnande för den enskilda individen, fysiskt, psykiskt och socialt”(Skolverket, 1996, s. 34). Begreppet *hälsa* i skolämnet *Hemkunskap*, ska i sin undervisning tolka denna definition som: ”...eleven skall få förutsättningar för att må bra och fungera väl i sin närmiljö” (Skolverket, 1996, s. 34).

I den senaste kursplanen för Hem-och konsumentkunskap (Skolverket, 2019) från 2011 skriver Skolverket att familj och hemmet är en betydande del av en människas liv. Hur vi människor agerar får betydelse för individen, familjen och samhället samt vår omgivande miljö. Därför är det viktigt att elever utvecklar kunskaper och ges viktiga verktyg för att kunna göra medvetna val som konsument där hänsyn till hälsa, ekonomi och miljö tas (Skolverket, 2019). I ovannämnda kursplan beskrivs tre övergripande områden vilket ska tas upp i undervisningen. Dessa tre områden är mat, måltider och hälsa, konsumtion och ekonomi samt miljö och livsstil. Eleverna ska dessutom ges möjlighet att reflektera över jämställdhet och arbetsfördelning i hemmet, uppmuntras till initiativtagande och kreativitet (Skolverket, 2019). Skolverket (2019) menar att detta ska ske i en arbetsprocess där tanke, sinnesupplevelse och handling samverkar. Genom undervisning i Hem-och konsumentkunskap ska eleverna ges möjlighet att utveckla medvetenhet om vilka konsekvenser olika val kan få. Val rörande konsumtion och privatekonomi, val rörande hälsa och miljön samt våra gemensamma resurser.

Hem- och konsumentkunskap är ett ämne som har genomgått förändringar sedan det infördes som ett obligatoriskt ämne i grundskolan 1962. Ämnets innehåll har fått ett mer komplext och omfattande innehåll (Skolinspektionen, 2019a). Skolinspektionen är en statlig myndighet vars uppdrag är att granska skolor och verka som en tillsynsmyndighet. Skolinspektionens mål är att se till att skolorna i Sverige sköter sin uppgift att ge en god utbildning i en trygg miljö (Skolinspektionen, 2019b) En granskning gjord av Skolinspektionen visar att undervisningen i Hem-och konsumentkunskap behöver utvecklas och omfatta skolämnets olika delar gällande hälsa, ekonomi och miljö (Skolinspektionen, 2019a) Skolinspektionens granskning visade att undervisningen dominerades av praktisk matlagning. Detta är bekymmersamt då viktiga jämställdhetsaspekter och undervisning av privatekonomi och hur olika konsumtionsval påverkar hälsa, ekonomi och miljö, inte ges tillräckligt med utrymme och undervisningstid (Skolinspektionen, 2019a). Skolinspektionen (2019a) menar att denna fördelning av moment och undervisningstid kan ge negativa konsekvenser för eleverna senare i livet och påverka elevers ekonomiska situation.

3.3 Privatekonomi i Hem- och konsumentkunskap (HKK)

Begreppet privatekonomi i skolämnet Hem-och konsumentkunskap definieras i läroboken för årskurs 7-9 (Sjöholm, Hjalmarsson, Arvidsson, Hedelin & Olofsson, 2015) som hushållning av resurser. En persons egna pengar som hen har förvärvat genom exempelvis arbete, en inkomst. I privatekonomin ingår dessutom utgifter, sparande och lån som är personens egna. Till skillnad från hushållsekonomin där ekonomin är en angelägenhet för alla familjemedlemmar. Hänsyn ska tas till hela familjens behov av bostad, mat, kläder, hygienartiklar etcetera. Alla familjemedlemmar behöver hjälpas åt för att resursen ska räcka till. När de basala behoven är tillgodosedda så kan den resurs som finns kvar gå till sparande, fritidsaktiviteter och andra nöjen (Sjöholm et al., 2015).

Skolämnet Hem-och konsumentkunskap har sedan det blev ett obligatoriskt ämne för alla elever i grundskolan i och med Lgr 62 haft med begreppet *ekonomi* (Hjälmeskog, 2006) och skulle bland annat utbilda elever i ekonomikunskap. Ekonomikunskap omfattade olika inköpsmetoder, ekonomiska beräkningar för hushåll och den enskilde. Betoningen låg på familjens och hushållets ekonomi och elever skulle lära sig att ta ansvar och känna förståelse för familjens ekonomiska situation (Kungliga skolöverstyrelsen, 1967). Lgr 69 beskriver i skolämnets huvudmoment att den enskildes och familjens ekonomi ska vara en del av undervisningen och ett mål för skolämnet är att ge ekonomisk fostran (Skolöverstyrelsen, 1973).

Lgr 80 har begreppen *konsument* och ordet *konsumentekonomi* lagts till vilket omfattar ekonomisk planering utifrån ett resursperspektiv, bedöma och använda konsumentinformation där även konsumentens rättigheter och skyldigheter tas upp. Hushålla med resurser och allas vårt ansvar för miljön är ytterligare en del i *konsumentekonomin* (Skolöverstyrelsen, 1981). Lpo 94 fortsätter utifrån resursperspektivet när begreppet *ekonomi* tas upp i kursplanen för *Hemkunskap*. Ekonomi ska planeras utifrån elevens och familjens resurser och behov. Dessutom sätts ekonomi in i ett större sammanhang där eleven ska kunna reflektera hur hans handlingar får konsekvenser för hälsa, ekonomi och miljö (Skolverket, 1996).

I den reviderade kursplanen från 2000 har begreppet *ekonomi* blivit *privatekonomi* och ämnets namn har utökats med begreppet *konsument*, till Hem- och konsumentkunskap för att bättre spegla innebörden av ämnets syfte (Hjälmeskog, 2006). Ämnet genomgick en omfattande förändring och gavs en tydligare teoretisk grund inspirerat av bland annat ämnets motsvarighet i USA, Home economics (Hjälmeskog, 2006). USA hade anammat humanekologisk teoribildning, vilket menas att människan agerar i samspel med hennes miljö (Grönqvist & Hjälmeskog, 2009).

Lgr 11 beskriver att Hem-och konsumentkunskap ska behandla ungas privatekonomi i undervisningen. Hur man handlar på internet och vad det innebär att teckna olika abonnemang (Skolverket, 2019) I kommentarsmaterialet till ämnet, står det att ekonomi är en aspekt av hållbar utveckling i förhållande till hushållens ekonomi, privatekonomi och konsumtion. Undervisningen ska genomsyras av att ge eleverna verktyg att göra medvetna val ”med hänsyn till hälsa, ekonomi och miljö” (Skolverket, 2011 s. 8). Villkoren för konsumtion är komplexa och utbudet av varor är stort både i fysiska affärer samt på internet. Konsumtion kan dessutom bli ett sätt för unga att skapa en identitet och känna grupptillhörighet. Företag är medvetna om ungas sårbarhet och utformar reklam därefter för att locka unga som grupp till konsumtion.

Undervisningen i Hem-och konsumentkunskap ska därför utveckla elevers kunskaper så att de får förutsättningen att göra väl avvägda val när det gäller privatekonomi och konsumtion (Skolverket, 2011). Skolverket förtydligar vikten av privatekonomisk undervisning: ”Det är väsentligt att eleverna tidigt utvecklar en förståelse för sambandet mellan den egna konsumtionen och den egna ekonomin”(Skolverket, 2011 s. 15). Skolverket menar att barn och unga är ekonomiska aktörer i samhället och behöver utveckla förmågor för att bli medvetna konsumenter som kan hantera pengar och kan hantera sin privatekonomi över tid (Skolverket, 2011).

3.4 Vardagsnära undervisning i skolan

Vilket innehåll undervisning ska ha beror på samhällets sociala och kulturella struktur samt samhällets ekonomi (Säljö, 2014). I ett samhälle där olika kulturer samverkar och olika ekonomiska förutsättningar finns, måste skolan definiera innehållet i undervisningen så att det blir begripligt och värdefullt för alla elever (Säljö, 2014). Skolan och dess undervisning är en del av lärandet för livet (Säljö, 2014). Poeten John Milton Beskrev redan på 1600-talet i sitt arbete *Tractate of education* att valet av innehåll i undervisning ska tas med hänsyn till dess betydelse för det existerande samhället (Säljö, 2014). Filosofen och psykologen John Dewey vars teori kan förenklas till uttrycket *learning by doing*, menade att skolans undervisning ska ge eleven kunskaper som blir till nytta och har verklighetsförankring. Dewey kritiserade rådande uppfattning att kunskap är något vi anskaffar oss passivt med att endast iakta vår omvärld. Människans handlande är holistiskt i samverkan med hennes omvärld, därför bör undervisningen i skolan utformas därefter (Hartman, Roth & Rönnström, 2003).

I läroplanen för den svenska grundskolan beskrivs det att läraren ska ta hänsyn till elevers olika förutsättningar, erfarenheter och tänkande. Skolarbetet ska planeras och genomföras så att varje elev upplever att den kunskap hen förvärvar är meningsfull (Skolverket, 2019). Meningsfull kunskap, menar Dahlgren, et.al. (2008) är när en elev kan koppla kunskaper till ett för hen igenkännande sammanhang. Elever kan lära sig att räkna, moderna språk och naturvetenskapliga lagar, men för att kunskaperna ska bli begripliga måste de sättas in i ett sammanhang där den får en mening för den enskilda eleven (Dahlgren, et.al. 2008). Varje elev lär sig och utvecklar kunskap utifrån sin livssituation, sina personliga intressen och tidigare erfarenhet (Östen, 2009). Knud Illeris (2011) menar att elevens upplevda meningsfullhet gör att lärandet genomgår en progression. Dessutom är upplevelsen av att undervisningen är meningsfull av betydelse för att den förvärvade kunskapen ska bli bestående (Illeris, 2011).

Människor lär sig kunskaper i ett socialt sammanhang (Säljö, 2014) och enligt Engeström innebär (refererad i Malin & Palojoki, 2015) det att kunskap inte är statisk information applicerbart i alla sammanhang, utan behöver omvärderas och anpassas efter olika situationer allteftersom omvärlden förändras (Engeström refererad i Malin & Palojoki, 2015). Det sociala klassrumsklimatet avspeglar samhällets sociala klimat då elever präglas av rådande samhällsutveckling och tar med erfarenheter in i klassrummet. Dessa erfarenheter ska tillsammans med undervisningen bilda en helhet. Grupparbete är ett ofta förekommande arbetsätt i Hem- och konsumentkunskap där elevers erfarenheter behöver tas hänsyn till för att undervisningen ska bli meningsfull och begriplig (Malin, 2011).

Att ta hänsyn och förankra undervisningen i skolan till för eleverna igenkännande situationer, tas upp i den första läroplanen för den svenska obligatoriska grundskolan i Läroplan för

grundskolan (Lgr) 1962. I ämnet *Hemkunskap* står det att undervisningen bör knyta an till elevers erfarenheter av olika sysslor i hemmet för att därefter utvidgas till sysslor med mindre igenkänningsfaktor. På detta sätt fångas elevers intressen upp och en positiv inställning till undervisningen bildas (Kungliga skolöverstyrelsen, 1967). Efterföljande läroplan, Lgr 69, beskriver i kursplanen för *Hemkunskap* hur ämnet bör förankras i elevernas vardagliga liv och egna erfarenheter för att fånga deras intresse. Dessutom beskrivs vikten av att eleverna erövrar kunskaper och färdigheter som är kopplade till nutida och framtida samhälle. I detta sammanhang beskrivs dessa färdigheter och kunskaper som direkt kopplade till ett jämställt samhälle. ”Lika villkor för alla i hem och arbetsliv” (Skolöverstyrelsen, 1973, s. 161).

I ämnet Hem-och konsumentkunskap är vardagen och hantering av vardagen, centrala begrepp. I undervisningen ställs elever inför vardagliga ställningstaganden som rör mat och hälsa, ekonomi och miljö (Palojoki & Pipping Ekström, 2019). Skolverket (2019) skriver att ämnet ska ge elever redskap att hantera vardagliga val och handlingar utifrån hållbar utveckling. I Finland där ämnet kallas Huslig ekonomi, är budskapet ännu tydligare beskrivet: ämnet Huslig ekonomi ska främja elevers utveckling av de kompetenser som behövs i vardagen (Palojoki & Pipping Ekström, 2019).

3.5 Projektet Privatekonomi i HKK

Denna studie använder sig av begreppen *tid*, *värde* och *resurs* i samarbete med projektet *Privatekonomi i Hkk*. Dessa begrepp har utvecklats utifrån två tidigare rapporter, *Barn och digital ekonomi* (Hernwall, Hullgren & Söderberg, 2017) samt *Barns utvecklade förståelse av ekonomi* (Hernwall, Hullgren & Söderberg, 2018), där elevers egna principer kring privatekonomi har undersökts. Nedan kommer dessa rapporter att beskrivas.

3.5.1 Barn och digital ekonomi och Barns utvecklade förståelse för ekonomi

Rapporten *Barn och digital ekonomi* har för avsikt att beskriva den vardag och verklighet som barn växer upp i, en vardag som innehåller digitala miljöer i hemmet och i skolan (Hernwall, Hullgren & Söderberg, 2017). Rapporten har även för avsikt att föra en diskussion kring *ekonomisk bildning*, det vill säga vilken utbildning barn får i privatekonomi. Rapporten beskriver olika faktorer kring vad som kan påverka barns kunskaper kring privatekonomi, faktorer såsom: att kunna tänka abstrakt och analytisk förmåga, familjens kunskaper och hur de påverkar barnens kunskaper, hur skolundervisningen är uppbyggd etcetera (Hernwall, Hullgren & Söderberg, 2017). Dessutom beskriver rapporten att skolämnet Hem-och konsumentkunskap har av Skolverket fått i uppdrag att undervisa om privatekonomi och att det är där barn förväntas utveckla de förmågor och förvärva de kunskaper som behövs när det kommer till att göra väl avvägda val kring privatekonomi (Hernwall, Hullgren & Söderberg, 2017). Författarna beskriver sin forskning i rapporten som en *designloop* där erfarenheter och kunskaper från barn, föräldrar, lärare, experter och ekonomiska aktörer (Sparbankerna och Swdbank) tillsammans, utifrån analys, ska medverka att utveckla olika stöd till undervisningen om privatekonomi i skolämnet Hem-och konsumentkunskap. Totalt fick närmare 200 barn i årskurs 4-6 från fyra olika skolor, delta i att arbeta med olika "case" kring vardagsfrågor om ekonomi och pengar som analyserades och slutligen bildades en teoretisk utgångspunkt för att kunna utveckla ett lärarstöd i privatekonomi (Hernwall, Hullgren & Söderberg, 2017).

Hernwall, Hullgren och Söderberg (2018) beskriver i rapporten *Barn och digital ekonomi* att analysen av materialet från elever, lärare, föräldrar, experter samt ekonomiska aktörer på marknaden, gav upphov till tre begrepp vilket kunde beskriva barns egna principer kring privatekonomi. Dessa begrepp var *tid*, *värde* och *resurs* och enligt Hernwall, Hullgren och Söderberg (2018) är dessa begrepp en övergripande beskrivning hur barn tänker, resonerar och uppfattar pengar och privatekonomi.

Dessa begrepp, *tid-värde-resurs*, är därför grunden till utvecklandet av nya läromedel kring privatekonomi i skolämnet Hem-och konsumentkunskap och används i projektet *Privatekonomi i Hkk* vilket denna studie samarbetar med. Efter att Jenny Rendahl och Ann Parinder, lektorer vid Göteborgs universitets lärarutbildning, förmedlat kontakten till Patrick Hernwall (docent i pedagogik vid Stockholms Universitet) och Inga-lill Söderberg (docent i ekonomi vid KTH) kunde de tillfrågas om tillåtelse för denna studie att använda sig av begreppen samt att få delta i valda delar av *Privatekonomi i Hkk*.

I projektets tidiga skede, fick undervisande lärare i Hem- och konsumentkunskap från två kommuner i Sverige, en förfrågan om att delta i projektet. Lärarna som tackade ja till att delta, ombads att följa vissa anvisningar. De skulle läsa de tidigare rapporterna som beskriver utvecklandet av begreppen *tid*, *värde* och *resurs*. De skulle även läsa hur kursplanen i Hem-och konsumentkunskap tar upp privatekonomi. Därefter ombads lärarna att observera sina elever och göra anteckningar om sådant som eleverna har sagt om privatekonomi och som kan kopplas till begreppen *tid*, *värde* och *resurs*. Detta för att kunna planera och genomföra lektionstillfällena med undervisning om begreppen i skolämnet Hem-och konsumentkunskap. Reflektioner kring dessa lektionstillfällena skulle sedan delges på en workshop där deltagande lärare samt projektledarna Patrick Hernwall och Inga-lill Söderberg deltog.

Denna studie bygger på observationer och fokusgruppsintervjuer vid två separata lektionstillfällena, där två deltagande lärare i *Privatekonomi i Hkk*, har undervisat om begreppen *tid*, *värde* och *resurs* med koppling till privatekonomi under lektioner i skolämnet Hem-och konsumentkunskap, samt tillträde till en workshop där medverkande lärare och projektledare deltog. I nedanstående avsnitt kommer begreppen att beskrivas.

3.6 Begreppen tid värde och resurs

Tid, värde och resurs kommer att definieras i denna studien av de definitioner som Hernwall, Hullgren & Söderberg har utvecklat efter att ha genomfört studien: *Barns utvecklande förståelse av ekonomi* (2017) och studien: *Elevers förståelse av grundläggande privatekonomiska principer* (Hernwall, Hullgren & Söderberg, 2018). För att ge en bättre förståelse av begreppens innebörd kommer de att beskrivas i ordningen värde, resurs och tid.

3.6.1 Begreppet Värde

Begreppet har två dimensioner i sin betydelse. Den ena är den subjektiva upplevelsen och reflektionen av vad någonting är värt. Den andra är vad någon är beredd att betala. Dessa två dimensioner behövs för att elever ska kunna fatta beslut som rör den egna privatekonomin (Hernwall, Hullgren & Söderberg, 2017). Värdet i exempelvis en upplevelse, ökar om upplevelsen är unik och inte upprepas. Elever i studien (Hernwall, Hullgren & Sjöberg, 2018) beskrev första flygresan som något extra värdefullt eller att vinna distriktsmästerskapen. Dessutom om upplevelsen eller varan är populär i andras ögon, så menade eleverna att de upplevde det som mer värdefullt (Hernwall & Sjöberg, 2019).

3.6.2 Begreppet Resurs

Resurs är en tillgång som en elev antingen har eller saknar. Exempel på tillgång kan vara en mobiltelefon, sparade pengar, familj och vänner etcetera. Vissa tillgångar kan en elev skaffa på egen hand, exempelvis kunskaper i ett skolämne, andra tillgångar är eleven beroende av andra individer, exempelvis föräldrar som försörjer eleven. Alla människor har olika mycket tillgångar och olika förutsättningar att anskaffa sig dessa. Olika resurser har dessutom olika värde som elever ska förhålla sig till (Hernwall, Hullgren & Söderberg, 2017). Elever som deltog i studien (Hernwall, Hullgren & Söderberg, 2018) hade en tydlig röd tråd i deras resonemang. Den viktigaste resursen för dem var familjen och att familjen mår bra. Det var viktigare med långsiktig trygghet och samsam mellan familjemedlemmar än snabb tillfredsställelse av att exempelvis få köpa ett dataspel (Hernwall, Hullgren & Söderberg, 2018).

3.6.3 Begreppet Tid

Resursers värde kan vara statiska för en elev men kan också förändras över *tid*. Elevens familj kommer alltid att ha ett högt *värde* men den nyinköpta mobilen förlorar i *värde* efter en tid. *Tid* och elevens förmåga att reflektera kring begreppet i ett ekonomiskt syfte, har betydelse i valet att ta lån till konsumtion eller att spara till konsumtion. Förmågan att kunna se en *resurs värde* förändras, eller inte förändras, över *tid* är viktigt för utveckla ekonomiska förmågor (Hernwall, Hullgren & Söderberg, 2017). *Tid* är en viktig komponent när en *resurs värde* ska bestämmas. Något som är värdefullt och åtråvärt idag, kanske inte är det imorgon. Elever i studien (Hernwall, Hullgren & Söderberg, 2018) upplevde nyhetsvärde. Något som är nytt är mer värdefullt och en *resurs värde* sjunker med *tid* (Hernwall, Hullgren & Söderberg, 2018).

3.7 Ungas förmåga att resonera abstrakt

Jean Piagets (1896-1989) teorier om människans kognitiva utveckling har haft ett stort inflytande på hur forskare ser på barns och ungas mentala utveckling (Säljö, 2014). Piaget menar att människor har ett behov av att förstå och relatera till sin omvärld. För att kunna göra detta måste människans tidigare erfarenheter anpassas till nya. Antingen bekräftar nya erfarenheter tidigare erfarenheter och individen behöver inte genomgå en kognitiv konflikt, en assimilation sker. Eller så strider nya erfarenheter med individens tidigare och en kognitiv konflikt uppstår som innebär att tidigare kunskaper revideras, ackommodation (Säljö, 2014). Människors medfödda nyfikenhet att undersöka och delta i ett socialt sammanhang blir därmed viktig för barns, ungas och vuxnas mentala utveckling och intelligens (Säljö, 2014). Enligt Piaget utvecklar unga abstrakt tänkande först i 12-årsåldern. Förmågan att tänka abstrakt möjliggör förståelse för abstrakta begrepp som kärlek, lycka, olycka etcetera. Dessutom börjar metakognitivt tänkande utvecklas i 12-års åldern vilket innebär en människas förmåga att tänka om sitt eget tänkande. Dessutom utvecklas förmågan att resonera kring sannolikhet i förhållande till verkligheten och att verkligheten innehåller gråzoner (Säljö, 2014). Forskning har gjorts kring barns kognitiva utveckling, men få studier har gjorts kring människans kognitiva utveckling genom hela livet (Gauvrit, Zenil, Soler-Toscano, Delahaye & Brugger, 2017). En studie där 3400 deltagande informanter mellan 4-91 år, testades i deras förmåga till komplext kognitivt tänkande, visade att människan först vid 25-års ålder hade en sådan förmåga. Studien använde olika uppgifter kring förmåga att se samband, sannolikheter och att ändra sitt beteende för att bättre klara av uppgifter. När olika variabler såsom kön, språk och utbildning hade utvärderats återstod det faktum att en individs ålder var avgörande för komplext kognitivt tänkande i denna studie (Gauvrit et al, 2017).

Den svenska skolan lägger stor vikt vid att elever ska lära sig att ta initiativ och tänka kritiskt, reflektera och analysera vilket innebär att elever övas i att resonera abstrakt samt att de ska lära sig ämnesrelaterade begrepp. Yrkesverksamma lärare beskriver en problematik kring att skolans undervisning till stor del bygger på att elever ska förstå abstrakta begrepp (Lärarnas tidning, 2013). Mängden abstrakta begrepp eleverna ska lära sig står inte i relation till den tiden de ges att förstå dem. Att förstå abstrakta begrepp till fullo, krävs tid till reflektion vilket inte ges i skolan idag. Dessutom be-höver undervisande lärare vara medvetna om att deras förmåga att förstå abstrakta begrepp innefattar en akademisk utbildning som eleverna givetvis inte har. Lärarnas sätt att undervisa om abstrakta begrepp får därmed stor betydelse för huruvida eleverna ska ta till sig kunskapen. Dock betonar en tillfrågad lärare, att huvudansvaret ligger på Skolverket som utvecklar skolans kursplaner där målet för skolans undervisning står beskrivet i varje skolämne (Lärarnas tidning, 2013).

Walker (2015) menar att utbildning bör utformas på ett sådant sätt att konkreta företeelser sätts i ett abstrakt sammanhang. Individer lär sig inte endast av att observera eller bli informerad om diverse fakta, utan måste tolka och reflektera. Walkers (2015) forskning visar att barn som ges tid till att reflektera över konkreta fakta och situationer, har större chans att utveckla bestående kunskaper. Liknande slutsatser drar Bransford (2000). Han menar att kunskaper om abstrakta och teoretiska principer om verkligheten har stor betydelse i utvecklandet av ämneskunskaper (Bransford, 2000). Elever bör ges tid att utveckla sin förmåga till abstrakt tänkande och analytisk förmåga, för att kunna konkret använda sig av sina kunskaper i sin vardag (Walker, 2015, Bransford, 2000).

3.8 Teoretisk ansats

Denna studie tillämpar fenomenografisk förhållningssätt. Fenomenografin grundar sig i en tanke om att undersöka ett fenomen. Ordet fenomen betyder *i-sig-själv-visande*. Ett skeende vars uppfattning är subjektiv av den enskilde individen. Detta innebär att skeenden uppfattas olika av olika individer (Kroksmark, 1987). Fenomenografin som forskningsansats syftar till att skapa förståelse för människors upplevelser och uppfattningar. Att den subjektiva uppfattningen hos en individ är viktig. Med detta sagt, innebär det också att man särskiljer på hur något är mot hur något uppfattas vara av individen (Paulsson, 2008). Ett viktigt begrepp inom fenomenografi är just *uppfattning* (Kroksmark, 2007). Begreppet *uppfattning* beskrivs inom fenomenografin som en medveten riktad handling om att vi tänker och om vad vi tänker. Denna medvetenhet sätts därefter i ett sammanhang och bildar en helhet. Att människor gör så här får betydelse när olika skeenden ska studeras. Människors uppfattningar är olika beroende på tidigare erfarenheter, men kan ändå bilda en helhet av ett skeende som studeras (Kroksmark, 1987).

Fenomenografi är en ansats till att verka avbildande och beskrivande. Den ska inte visa hur någonting egentligen är, utan visa en företeelse genom människans egna perspektiv (Kroksmark, 2007). Fenomenografin är på så sätt en induktiv forskningsstrategi. Med det menas att data samlas in med ett syfte att upptäcka generella mönster eller fenomen, för att i efterhand kunna koppla dem till teori. Antingen redan existerande teori som bekräftar data eller att insamlad data resulterar i en ny teori. Fenomenografisk ansats utgår från empiri till att bilda teori (Christoffersen & Johannessen, 2015).

Med fenomenografin som teoretisk utgångspunkt görs en ansats att i denna studie besvara frågeställningar kopplat till elevers olika *uppfattningar* om undervisning baserat på begreppen *tid*, *värde* och *resurs* samt elevers *uppfattning* om *vardagsnära undervisning*.

4. Metod

Under denna rubrik kommer studiens design att presenteras. Utöver beskriven design kommer urvalsstrategier samt studiens slutliga urval att redogöras. Dessutom kommer studiens tillvägagångssätt beskrivas som innefattar datainsamling och databearbetning samt analys av insamlad empiri. Slutligen tas de etiska överväganden upp som har varit en grundpelare för den empiriska datainsamlingen.

4.1 Design

Denna studie har en kvalitativ design vilket ger studien en möjlighet till flexibilitet samt att få djupare och bredare svar av deltagande informanter. Med kvalitativ design ges möjligheten till att få en djupare förståelse för det fenomen eller skeende som studeras (Bryman, 2016). Denna studie valde *Semistrukturerade* intervjuer och *icke-deltagande observationer* som metoder för datainsamling. De *semistrukturerade* intervjuerna bestod en intervjuguide innehållande öppna frågor (se Bilaga 2). På så sätt gavs informanterna möjlighet att med sina egna ord beskriva sina uppfattningar och upplevelser (Bryman, 2016). De *icke-deltagande* observationerna gav ytterligare möjlighet till förståelse och fördjupning av ett fenomen då informanterna studerades passivt utan påverkan (Bryman, 2016). Denna studie har med sin fenomenografisk utgångspunkt för avsikt att verka beskrivande då informanterna har getts möjlighet att delge sina uppfattningar (Kroksmark, 2007). På så sätt har denna studie gjort en ansats att skildra informanters tankar och uppfattningar samt agerande och därmed har denna studiens syfte och frågeställningar kunnat besvaras.

4.2 Urval

Val av informanter för denna studie, gjordes via kriteriebaserade val. Med det menas att informanterna uppfyllde de inklusionskriterier som är satta för studien (Christoffersen & Johannessen, 2015). Informanterna blev i detta fall, elever vars lärare deltar i projektet *Privatekonomi i Hkk*. Valet av dessa informanter grundar sig i en önskan att ta reda på elevers uppfattningar om begreppen *tid*, *värde* och *resurs*. Dessa begrepp är en del av projektet *Privatekonomi i Hkk* som denna studie samarbetar med. Nedan följer en beskrivning av de kriterier som ansågs relevanta för denna studie.

Inklusionskriterier

- Elever som går i årskurserna 7-9 i grundskolan.
- Elevernas lärare ska delta i studien *Privatekonomi i Hkk*.
- Elever som har deltagit i undervisning i Hem-och konsumentkunskap baserat på Begreppen *tid*, *värde* och *resurs*.

Informanter för denna studie begränsades till elever som går i årskurs 7-9. Anledningen till detta var att begreppet *privatekonomi* först nämns i kursplanen för Hem-och konsumentkunskap i dessa årskurser (Skolverket, 2019). Ytterligare behövde informanternas lärare delta i projektet *Privatekonomi i Hkk* och undervisa informanterna i *privatekonomi* baserat på begreppen *tid*, *värde* och *resurs*. Detta för att denna studies syfte och frågeställningar, skulle kunna besvaras.

För att kunna observera och intervjua elever som får undervisning baserat på *tid*, *värde* och *resurs*, tillfrågades sjutton deltagande lärare i projektet *Privatekonomi i Hkk*. En förfrågan om att få observera och intervjua elever i årskurs 7-9, skickades via mejl (se Bilaga 1) till samtliga lärare. Två av de sjutton lärare som kontaktades, svarade på förfrågan och datum för observation och intervjuer till två lektionstillfällen bestämdes. Informanterna blev sedan de

elever som deltog vid de två lektionstillfällena som bestämdes. Vid första lektionstillfället fanns det 10 närvarande elever och de gav sitt samtycke till att observeras. Vid andra lektionstillfället fanns det 11 närvarande elever som alla gav sitt samtycke till att observeras och totalt observerades 21 elever. De informanter som var närvarande vid observationerna tillfrågades om att medverka i en intervju. Fyra elever från varje lektionstillfälle valde att delta, totalt åtta elever.

4.3 Datainsamling

Det empiriska underlaget för denna studie samlades in via två observationer och två intervjuer av de deltagande informanterna. De två observationer som utfördes, skedde vid två olika lektionstillfällena, 70 minuter samt 100 minuter långt, med 10 respektive 11 elever vid varje tillfälle. Intervjuerna utfördes i direkt anslutning till de två observationerna, fyra elever vid respektive lektionstillfälle. Observationerna var *icke deltagande* och intervjuerna genomfördes i *fokusgrupper* om fyra elever i varje. Valet av *icke deltagande* observationer och *fokusgruppsintervjuer* som datainsamlingsmetod, togs med kunskapen om metodernas fördelar att samla in kvalitativ data (Bryman, 2016). Sådan data ansågs kunna ge den information som krävdes för att kunna besvara denna studiens syfte och frågeställningar.

De två observationerna inleddes med en presentation där denna studien beskrevs för informanterna samt att informanterna skulle observeras när de fick undervisning baserat på begreppen *tid*, *värde* och *resurs*. Därefter tillfrågades de om tillåtelse att observeras samt fick information om att det som observeras inte kan knytas till någon enskild informant då inga namn på dem eller undervisande lärare nämns i denna studie eller i projektet *Privatekonomi i Hkk*. Observation som metod, valdes för denna studie med motiveringen att observationer fångar informanternas reaktioner i ett skeende (Kroksmark, 2007).

Observationerna i denna studien var *icke-deltagande* observationer genom att informanterna endast iaktogs under de två lektionstillfällena som observerades (Bryman, 2016).

Observationerna var dessutom ostrukturerad genom att denna studie inte utgick efter ett observationsschema för att registrera beteenden som på förhand har valts ut. Ostrukturerad observation innebar dessutom att denna studie inte aktivt deltog i miljön som observerades (Bryman, 2016). Under observationernas gång fördes anteckningar kring hur informanterna diskuterade med varandra om begreppen *tid*, *värde* och *resurs*. Dessutom antecknades huruvida informanterna kopplade begreppen till deras egna vardag.

Efter varje observationstillfälle tillfrågades de närvarande eleverna om att delta. Fyra elever, informanter, från varje lektionstillfälle valde att delta och intervjuerna tog plats i klassrummet i direkt anslutning till lektionen. Intervjuerna genomfördes därmed genom två fokusgrupper med fyra informanter i varje. Fokusgrupper innebär att deltagarna ges chans att diskutera öppna frågor vilket berör en händelse kopplat till dem och av intresse för den som ställer frågorna (Bryman, 2016). Varje fokusgruppsintervju inleddes med en presentation där syftet för intervjun delgavs informanterna. Ytterligare delgavs informanterna informationen om att intervjun är frivillig, anonym och att de kan välja att inte svara på frågor eller att avbryta intervjun. Till sist informerades informanterna om det inte finns några rätta eller fel svar, utan endast ett intresse att höra deras uppfattningar. Fokusgruppsintervjuerna var semistrukturerade på så sätt att intervjuguiden bestod av några få fasta frågor (se Bilaga 2). Tanken med detta var att följdfrågor på informanternas svar skulle kunna ställas.

Syftet var att skapa en dialog med eleverna, på så sätt gavs eleverna chansen att ge utvecklade och uttömmande svar (Bryman, 2016). En teknik som kallas probing användes. Probing innebär att intervjuaren ställer följdfrågor som baseras på informantens svar. På så sätt ökar chansen för att intervjun ska ge svar på det som efterfrågas (Dahlgren & Johansson, 2015). Varje intervju spelades in via röstmemo på en mobiltelefon för att sedan transkriberas och analyseras. Genom att välja detta tillvägagångssätt ökar trovärdigheten i materialet och förutsättningen för att kunna göra en grundlig analys ökar (Dahlgren & Johansson, 2015). Intervjuguidens frågor (se bilaga 2) baserades på begreppen *uppfattning* och *vardagsnära undervisning*, vilket speglar studiens syfte och frågeställningar.

4.4 Databearbetning

De inspelade intervjuerna transkriberades ordagrant, vilket resulterade i tre sidor text. Dock gjordes vissa justeringar från talspråk till skriftspråk (Bryman, 2016) Exempelvis när elever uttryckte *sånt*, skrevs istället motsvarigheten i skriftspråk, *sådant*, i den transkriberade texten och även i de citat som presenteras i resultatet. Detta för att underlätta förståelsen för läsaren samt att talspråk kan av en läsare uppfattas som att informanterna inte har de kunskaper som krävs för att besvara frågorna (Bryman, 2016). Inspelningen av intervjun lyssnades av ett flertal tillfällen för att jämföras med den transkriberade texten. Detta för att säkerställa att betydelsen av det sagda orden hade getts samma betydelse som de skrivna. När samtal skrivs ner är det lätt att läsaren tolkar texten annorlunda än om hen hade endast lyssnat på samtalet (Bryman, 2016).

Anteckningarna från observationerna resulterade inte i samma textliga omfång som intervjuerna, då de bestod av i huvudsak stödord som exempelvis Lyxfällan, resurs uppfattas konkret, livlig diskussion mobiltelefon etcetera. Dock renskrevs de och sattes i sitt sammanhang med hjälp av minnet från observationen. Detta gjordes i tät anslutning till observationerna för att minnesbilden av dem inte skulle minska eller förändras. Dessutom togs en kurskamrat till hjälp, som varit närvarande vid observationerna, att läsa igenom renskriven text från observationerna. Detta för att kunna dementera eller bekräfta och dessutom tillägga till innehållet i texten. En andra analys ger ökad trovärdighet till resultatet (Bryman, 2016). Efter att all data renskrivits använde denna studie en kvalitativ analysmetod där fyra steg följdes (Graneheim & Lundman, 2003). Dessa fyra steg innebar att insamlad data bearbetas enligt följande:

- Urskilja meningsbärande enheter
- Kondensering av meningsbärande enheter
- Kodning
- Kategorisering

Att urskilja meningsbärande enheter innebar att de transkriberade intervjuer och renskrivna anteckningar från observationerna lästes igenom och den text som var relevant för att ge svar på studiens frågeställningar, markerades (Graneheim & Lundman, 2003) I nästa steg kondenserades den märkta texten för tydligare synliggöra innebörd relevant för studiens frågeställningar för att sedan koda (Graneheim & Lundman, 2003). Kodningen resulterade i kategorierna: *koppling mellan begrepp*, *definiera begrepp*, *begreppens mångfacitet*, *koppling till elevers vardag* (se Bilaga 3).

4.5 Etiska överväganden

Studien följer de grundläggande etiska principer som gäller för svensk forskning. Dessa principer beskrivs av Vetenskapsrådet i Forskningsetiska principer (2002) och är följande:

- Information
- Samtycke
- Konfidentialitet
- Nyttjande

De informanter som deltagit i studien informerades om tillvägagångssätt och syftet med studien. Informanterna tillfrågas därefter om de ville delta. De tillfrågades dessutom om samtycke till att delta vid varje intervju och meddelades att de när som helst under intervjuens gång kunde välja att avbryta. Informanterna informeras även om att de inte behövde svara på alla frågorna om det kändes obekvämt eller rörde, för dem, ett känsligt ämne.

Konfidentialitetsprincipen följs på så sätt att inga namn kommer att nämnas i studien. Namn på skola och vilka som deltagit skrivs inte ut i den slutgiltiga rapporten av studien. Istället används synonymer som lärare, elever, informanter och hen. Informanterna informerades dessutom att insamlad data endast används i denna studie samt i forskningsprojektet *Privatekonomi i Hkk*.

5 Resultat

I nedanstående avsnitt kommer resultatet av de observationer och intervjuer som genomfördes att presenteras. Dessutom kommer de två lektionstillfällena som observerats att beskrivas.

5.1 Lektionstillfälle 1

Denna observation genomfördes på en Hem- och konsumentkunskapslektion med nio deltagande elever som går i årskurs nio. Lektionstillfället var 70 minuter långt och innehöll olika uppgifter. Den undervisande läraren gick igenom varje uppgift och avslutade med att säga att lektionen inte bedöms och att det inte heller finns några rätta eller fel svar. Eleverna delades därefter in i grupper om 2-3 i varje och uppgifterna var följande:

Uppgift ett: att hushålla med de resurser man har, bestod av tre olika case som behandlar tre olika dilemman. Case ett var att hushålla med vatten när dricksvattnet blivit infekterat av en bakterie. Det finns fem liter rent vatten och de ska räcka i ett dygn innan det finns rent vatten att tillgå igen. Vad prioriteras och varför? Case två bestod av att resonera kring användning av el. Endast 25 procent av den el man normalt förbrukar i ett hem fanns att tillgå. Vad prioriteras och hur? Case tre var att laga mat åt en familj när budgeten är kraftigt begränsad vid exempelvis arbetslöshet. Vad prioriteras och varför? Elevgrupperna valde ett av dessa case och spelade in resonemanget via röstmemo på en surfplatta som den undervisande läraren lyssnade igenom.

Uppgift två: konsekvenser av en obetald räkning. Hur dyr blir en räkning på 600 kronor om man låter bli att betala den? Här gavs eleverna fasta summor beroende på vilket steg i processen de valde att betala räkningen. Summorna är hämtade från Konsumentverket och är de faktiska man får betala.

Uppgift tre: vad ska man betala först i ett hem? Eleverna gavs olika kostnader i ett hem såsom mat, hyra, el, telefon, internet, tv, läkarvård, kläder, nöjen, försäkringar etcetera. Dessa utgifter skulle sedan rangordnas i en skala från 1-10, där ett var viktigast att betala. Efteråt tog elev-gruppen ett foto med hur de resonerat.

Uppgift fyra: budgetplanering. Utifrån en fiktiv budget där inkomsten var 9000 kronor för två personer skulle eleverna ta ställning till vardagliga utgifter i ett hem. Vissa kostnader fanns givna såsom hyra, bil och ett lån. Med låtsaspengar fick eleverna stapla upp pengar under kategorierna hyra, mat transport, kläder, sparande, övrigt och lån. Elevgruppen tog ett kort på hur de hade prioriterat.

Uppgift fem: ekonomiska begrepp. Olika begrepp ska av eleverna kategoriseras utefter grönt, gult och rött. Grönt innebar begrepp de har hört och vet vad de betyder, gult var begrepp de hört men inte vet vad de betyder. Till sist rött som omfattade begrepp eleverna aldrig hört och därmed inte vet vad de betyder. Begreppen var bland annat inkasso, skuldsanering, kronofoden, betalningsanmärkning, räkning, skuld, inkomst, lån, ränta, amortering etcetera. Elevgruppen tog därefter ett kort på resultatet.

Uppgift sex: gradera värde utifrån ett ålders- och tidsperspektiv. Eleverna fick ett diagram där den vågräta linjen bestod av olika grader av uppfattat värde: lågt värde, medelhögt värde och högt värde. Lodrät linje bestod av år i ålder, från ett till 15 års ålder. Eleverna skulle placera förtryckta namn på saker eller upplevelser som hade olika personligt värde för olika åldrar. Exempelvis napp kan ha ett högt värde när man är ett år, men om man är 15 år har en napp inget personligt värde alls. Elevgruppen tog ett kort på resultatet.

Kort och inspelade resonemang skickades till läraren genom den lärplattform skolan använder sig av. Läraren säger vid upprepade tillfällen att det endast är hen som har tillgång till materialet och att det förstörs efter att hen har tagit del av det. Lektionen avslutades med att de elever som valt att delta i intervjun stannade kvar i klassrummet. Övriga elever samt läraren gick ut ur klassrummet.

5.2 Lektionstillfälle 2

Denna observation genomfördes på en Hem- och konsumentkunskapslektion med 12 deltagande elever som går i årskurs nio. Lektionstillfället var 100 minuter lång och var indelad i två delar där varje del förväntades ta 30 minuter. Första delen innehöll fyra olika ”case” vilket skulle diskuteras i varje elevgrupp. Uppgiften kallades övergripande ”Fördjupning privatekonomi” och ”casen” var följande:

Case 1: Alpha har en dröm om att köpa en specialgjord skateboard. Föräldrarna tycker att den skateboard som Alpha redan har duger. Alpha har lånat pengar till pizza av tre olika kompisar vid flertalet tillfällen under en tid. Skulden är uppe i 500 kronor. Hen har även råkat ha sönder en kompis Ipad som var oförsäkrad. Alpha har inga sparade pengar. Hur ska Alpha göra för att få ordning på sin ekonomi? Diskutera ett hållbart scenario och gör en enkel budget. Börja med att svara på frågorna nedan, använd gärna Konsumentverkets Koll på pengarna för att kolla rimligheten.

- Stödjer ni föräldrarna eller Alpha? Argumentera!
- Saknar ni någon information för att lösa problemet?
- Vad ska Alpha göra?
- Vilken typ av kunskaper behöver Alpha inför framtiden?
- Hur får hen tag på användbar information?
- Vad händer om problemen fortsätter när Alpha blir myndig?

Case 2: Beta arbetar extra som barnvakt och med trädgårdsarbete. När hen arbetar som barnvakt tjänar hen 70 kronor i timmen och vid trädgårdsarbete 50 kronor i timmen. Betas mål är att kunna åka på en språkresa som hen får bekosta själv. Hen har 3500 kronor på sitt bankkonto, men resan kostar 8250 kronor. Beta har mycket att göra i skolan och resan hen önskar åka på ligger bara sex månader bort.

- Saknar ni någon information för att hjälpa Beta att lösa problemet? Lägg i så fall till det ni behöver veta.
- Vad sa hon göra för att tjäna tillräckligt mycket pengar utan att bli utarbetad?
- Vad är rimligt?
- Kan Hen överhuvudtaget åka?

Case 3: Gamma vill ha en ny mobil. Den gamla fungerar dock fint, men den har inte den senaste kameran. Gamma har inte pengar att köpa en ny, men har sett precis den modell som hen vill ha på avbetalning på ett nytt digitalt mobilvaruhus. Den nya telefonen skulle kosta 500 kr i månaden under en återbetalningstid på 24 månader samt en uppläggningsavgift på 149 kronor. Gamma får hela sitt studiestöd vilket innebär 1250 kronor per månad. Det ska räcka till kläder, hygien, bio och fika samt dylikt.

- Ska Gamma verkligen köpa en ny mobil? Varför? Varför inte?
- Hur ska hen gå till väga om hen bestämmer sig för att göra det?
- Saknar ni någon information för att besvara frågan ovan?
- Resonera kring olika framtidsscenario.
- Har ni koll på vad era egna mobiltelefoner kostar per månad?
- Är det värt det?
- Varför?

Case 4: Skapa ett eget ”case” angående gaming och om att trada i spel.

Andra delen innehöll begreppen *tid*, *värde* och *resurs*. Eleverna ombads att resonera kring dem utifrån dessa frågeställningar:

- Hur definierar ni begreppet RESURS? Ge exempel!
- Hur definierar ni begreppet VÄRDE? Ge exempel!
- Hur definierar ni begreppet TID? Ge exempel!
- Diskutera skillnader när det gäller ovanstående begrepp med tanke på familj/grupp som levde/lever tillsammans runt tre sekelskiften, 1800-1900, 1900-2000, 2000-2010. Vilka resurser fanns/finns? Vad värderas högt respektive lågt i livet? Vad användes tiden till?
- Vad betyder begreppet HUSHÅLLA? Ge exempel och exempel på synonymer!
- Vad betyder begreppen HÅLLBAR UTVECKLING? Kan de båda begreppen kopplas ihop?

Lektionen avslutades med att de elever som valt att delta i intervjun stannade kvar i klassrummet. Övriga elever samt läraren gick ut ur klassrummet.

5.3. Elevers uppfattningar om begreppen *tid*, *värde* och *resurs*

Här presenteras de observerade och intervjuade elevernas uppfattningar om begreppen *tid*, *värde* och *resurs*. De citat som finns i nedanstående resultat är exakt återgivna såsom eleverna uttryckte sig, förutom när namn nämndes.

Namn i citaten är ersatta med hen för att säkerhetsställa anonymitet. Även några justeringar från talspråk till skriftspråk har gjorts, dock utan att påverka citatets innebörd. I citaten representerar tre punkter, en paus i elevens uttalande.

5.3.1 Elevernas egna definitioner av begreppen

Tid var det begreppet som alla elever uppfattade som svårast att förstå, definiera och reflektera över som ett privatekonomiskt begrepp. En elev uttryckte: ”Alltså... vad har tid med pen-gar att göra? Tid är ju såklart något som behövs men... det är en helt annan sak än annan ekonomi.” En annan elev uttryckte: ”Svårt att definiera tid, det är så jävla abstrakt att det blir svårt att faktiskt ge en riktig definition på det”. *Tid* beskrevs ytterligare av andra elever som något som finns, som behövs. Man kan ha gott om tid, man kan ha ont om tid, man kan ha en viss tid på sig etcetera. Dock var tid inget eleverna reflekterade kring i deras vardag. Inte heller något de kände igen från undervisningen i Hem-och konsumentkunskap.

Begreppet *värde* var tydligare för eleverna att förstå och resonera kring än begreppet *tid*. *Värde* förknippades med pengar, vad en sak kostar. En elev uttryckte ” Efterfråga och tillgänglighet och allt sådant”. Eleven syftade på att de fått undervisning i Samhällskunskap där olika faktorer som påverkar en saks värde har gått igenom. Däremot var *värde* inte något eleverna kände igen från undervisningen i Hem-och konsumentkunskap. I Hem-och konsumentkunskapen var det kostnaden för ett livsmedel och inte dess värde som diskuterats och reflekterats över. Vidare beskrevs *värde* som något konstant och icke föränderligt, vad något kostar ändras inte.

Begreppet *resurs* var välbekant för alla elever. Det begreppet var något som förknippades med ämnet Hem-och konsumentkunskap och ett begrepp som kunde definieras och reflekteras över. Resurser var för dem mat, el, vatten, pengar. En elev beskrev att *resurs* kunde vara tillgång till en mobiltelefon. Dock var *resurs* mest förknippat med det som eleverna beskrev som vardagliga och konkreta. Sådant som människor i Sverige tar för givet att det ska finnas och att alla människor har tillgång till. De flesta eleverna kunde resonera att det var viktigt att el fanns till exempelvis kylskåp så att maten inte blev dålig. Att man kan använda stearinljus istället för att ha lampor tända etcetera. De kunde även förstå att el till tv, dator och mobiltelefoner inte kunde prioriteras när tillgången till el var begränsad. Eleverna visade goda kunskaper i att beskriva hur begränsad tillgång till konkreta resurser såsom mat, vatten och el skulle hanteras. Det var dessutom tydligt att undervisningen i Hem-och konsumentkunskap gett dem kunskaper att ta ”rätta beslut” när olika prioriteringar ska göras.

5.3.2 Elevers förmåga att se en koppling mellan begreppen tid, värde och resurs

De flesta eleverna tolkade begreppen tid, värde och resurs som fristående, oberoende av varandra. Elevernas resonemang vid intervjuerna och deras beteende vid observationerna visar att de inte uppfattar begreppens korrelation till varandra. Att tid kan påverka en saks

eller upplevelses *värde*. Inte heller att *resursers värde* kan förändras över *tid*. Eleverna förstod förvisso att en människas ålder innebar olika behov av *resurser*, dock gjorde eleverna ingen reflektion till att se en helhet kring *resursers* ständiga föränderlighet där olika faktorer som *tid* påverkar. Vidare uttryckte eleverna en självklarhet i att olika ting och upplevelser får ändrad betydelse för en enskild individ beroende på när i individens liv tillgången finns. En *napp* kan ha ett högt *värde* när man är ett år men inte när man är femton. Däremot fanns inte någon tidsaspekt med i elevernas resonemang, hur en individs behov förändras över *tid*, utan eleverna uttryckte att människor har olika givna behov till saker i olika åldrar.

Under en diskussion om begreppet *tid*, ifrågasatte eleverna hur *tid* kan kopplas till ekonomi. Att de övriga begreppen *värde* och *resurs*, kunde kopplas till *ekonomi* var något eleverna kunde förstå, dock uppfattades begreppet *tid* som irrelevant i sammanhanget. Under diskussionens gång uttryckte en elev att begreppen kunde ha en koppling till varandra: ”Fast man kan ju säga att *tid* är någon form av *resurs* liksom.” Eleven ser frågande ut när hen säger detta, osäker på om man kan göra en sådan jämförelse för att sedan fortsätta med att förklara att sådan jämförelse inte är något som finns med i det vardagliga livet.

5.3.3 Elevers förmåga att reflektera över begreppen *tid*, *värde* och *resurs* som begrepp med mångfacetterad innebörd.

De flesta eleverna visade svårigheter i att reflektera över begreppen *tid*, *värde* och *resurs* och sätta dem i ett abstrakt sammanhang. Det faktum att begreppen kan ha en ytterligare dimension än rent konkret, var inget eleverna uttryckte under observationerna eller intervjuerna. När eleverna gavs en uppgift att räkna ut hur dyr en mobiltelefonräkning blir ju längre *tid* man väntar med att betala den, uppfattade eleverna uppgiften som en matteuppgift där olika sum-mor adderades till den ursprungliga summan på räkningen. Ingen elev reflekterade över att givna tidsramar stod för de olika summorna. Påminnelseavgiften som lades på den ursprung-liga summan, inkassoavgiften etcetera. Inte heller gavs någon nämnvärd reaktion när den slutgiltiga summan var tre gånger större än den ursprungliga summan på mobilräkningen. Eleverna räknade ihop summan och fick ett svar, här fanns det inte, enligt eleverna, någonting att resonera över.

Begreppet *resurs* visade sig också ha en begränsad innebörd för eleverna där *resurser* uppfattades som konkreta tillgångar exempelvis el, vatten etcetera. *Resurs* satt i ett abstrakt sammanhang som en farfar att spendera *tid* med, eller att ha syskon, vänner och familj var inte så eleverna hade uppfattat begreppet. Att känslomässig stabilitet och social trygghet kunde vara en form av *resurs*, var inget eleverna reflekterade över. Eleverna beskrev vidare att den undervisning de fått i Hem-och konsumentkunskap om begreppet *resurs* var att *resurser* är nöd-vändiga saker för att få en fungerande vardag, inte något som kan ge känslomässigt välbefinnande eller trygghetskänsla. En elev uttryckte: ”Jag tycker vi pratar om resurser hela tiden i Hemkunskapen, jag menar, alla vet ju att man ska ju hushålla med jordens resurser och inte ha på rinnande vatten och typ”. Eleverna förklarade att behovet av *resurser* ser likadant ut för alla människor. Det finns inga individuella skillnader där behoven kan se olika ut, däremot förstod eleverna att människors förutsättningar till *resurser* ser olika ut.

Då *tid* sattes i ett konkret beskrivet historiskt sammanhang, blev det tydligare för eleverna och enklare att resonera kring begreppet. Att människors förutsättningar till olika resurser har sett olika ut historiskt sett, var ett faktum eleverna var välbekanta med. Dels genom undervisning i historia men också genom undervisning i Hem- och konsumentkunskap. På 1800-talet var en människa nöjd om hon fick mat och någonstans att bo, medans en människa som lever år 2019 i Sverige inte resonerar så, utan hon värdesätter andra saker som exempelvis mobiltelefon, dator och andra tekniska prylar. En elev förklarade: ”För länge sedan var det vi värdesatte mat och typ tak över huvudet bara...” ”...Idag är det mer nöjen för att tak över huvudet och mat är någonting självklart.”

Begreppet *värde* var bekant för eleverna. De förstod och kunde förklara dess innebörd i ett ekonomiskt sammanhang, men *värde* kopplat till privatekonomi var nytt för dem samt att *värde* kan ha en abstrakt innebörd och uppfattas individuellt av olika individer. När Undervisande lärare förklarade för eleverna under en av observationerna, att familjemedlemmar, vänner och olika upplevelser har ett *värde* var det något eleverna inte tänkt på tidigare. Vad har högst värde, en ny mobiltelefon eller att få spendera tid med sin farfar? Eleverna uttryckte förvåning gentemot ett sådant resonemang kring begreppet *värde*.

5.4. Undervisningens koppling till elevernas vardag

Under de två fokusgruppsintervjuerna av eleverna ställdes frågan om de tyckte att lektionen var kopplat till deras vardag. Om uppgifterna de gjort under lektionen och lärarens undervisning uppfattades som vardagsnära av dem. Den första spontana reaktionen var att det inte gjorde det. Att ett hushålls ekonomi och ekonomiska begrepp inte var något de behövde handskas med dagligen och behövde ta ställning till. Dock så visade observationen av lektionerna att eleverna visade igenkänning och vissa uppgifter gav upphov till livliga diskussioner mellan eleverna. När en mobiltelefon nämndes och ingick i uppgifter, framgick det av diskussionens intensitet och elevernas resonemang att de upplevde stor igenkänningsfaktor och erfarenhet av att fundera kring faktorer rörande mobiltelefoner. Även att göra en budget där uppgiften var att placera låtsaspengar under olika ekonomiska kategorier, visade eleverna tydlig igenkänning. De flesta elever nämnde tv-programmet *Lyxfällan* under tiden de tog sig an den uppgiften och de visade inga svårigheter att placera låtsaspengarna på ett sådant sätt att budgeten gick ihop. Dessutom refererade eleverna till programmet när de diskuterade olika summors vara eller icke vara under de olika kategorierna. Således, även att de flesta eleverna inte muntligen uttryckte igenkänning, visade observationerna att elevernas reaktioner och beteende visade på motsatsen.

En elev uttryckte dock i fokusgruppsintervjun, att uppgifter i undervisningen baserats på mobiltelefoner hade stor verklighetsförankring och uppfattades som vardagsnära av hen. Eleven uttryckte: ”Det var moderna scenarion”. Efter vidare reflektion: ”Anpassat till oss. Oss som målgrupp”. Efter ytterligare reflektion uttryckte eleven att undervisningen i Hem-och konsumentkunskap inte vanligtvis uppfattades som vardagsnära. Att den undervisande läraren ofta återanvände gamla uppgifter som inte uppfattades aktuella av eleverna. Eleven uttryckte: ”Nä ofta brukar hen återanvända gamla uppgifter och då passar inte det riktigt in i hur det är idag... Frågeställningarna passar inte riktigt in till informationen idag”.

Elevernas generella uppfattning om att få undervisning om privatekonomi, var att undervisningen tog upp information de inte kunde relatera till i sitt vardagliga liv. Att göra en hushållsbudget och få information om olika ekonomiska begrepp är någonting som man har nytta av i framtiden, men att den framtiden ur en 15-åringars perspektiv, ligger för långt bort. Några elever beskrev att deras familjer aldrig pratade om privatekonomi med dem. En elev uttryckte att det kanske var därför ekonomiska begrepp verkade så främmande för hen. Eleverna uttryckte en svårighet i att relatera till ekonomiska begrepp som är tagna ur sitt sammanhang och som man inte får erfara i sin vardag.

6. Diskussion

I detta avsnitt diskuteras två avsnitt av studien, studiens metod och resultat. Studiens metod kommer granskande beskrivas och dess styrkor samt svagheter kommer att synliggöras. Därefter diskuteras centrala delar ur studiens resultat.

6.1 Metoddiskussion

Denna studie har använt sig av en kvalitativ forskningsmetod och en fenomenografisk ansats för att besvara studiens syfte och dess frågeställningar. Syfte och frågeställningar grundade i en tanke om att undersöka elevers uppfattningar om ett skeende. Således var inte syftet med studien att mäta något eller att generera generaliserbar data, utan att samla in data för tolkning (Bryman, 2016). Detta innebär att en kvalitativ metod var lämplig för att besvara denna studies syfte. Dock innebär tolkning att resultatet blir subjektiv utav tolkaren (Bryman, 2016). Detta är ett problem om forskaren på förhand har bestämt sig för ett resultat och därmed letar efter svar för att bekräfta detta (Bryman, 2016.) Är forskaren däremot öppen för alla slags resultat, innebär tolkning en fördel för den kvalitativa studien, då tolkningar kan ge en mer nyanserad bild av det studerade eftersom både implicita och explicita resultat synliggörs (Bryman, 2016).

Då observationerna i denna studie var *icke deltagande* och intervjuerna *semistrukturerade*, innebar detta att informanterna inte var under samma påverkan av forskaren som vid *deltagande observationer* eller intervjuer vars frågor var *strukturerade* (Bryman, 2016). Genom att observatören i denna studien lät skeenden ske, utan att komma med idéer, tankar eller invändningar kunde en naturlig situation observeras (Bryman, 2016). Nackdelen med att se den kvalitativa forskningsmetoden som *icke strukturerad* är att denna studiens resultat kan ses som alltför subjektiv och tillvägagångssättet blir svårt att i detalj beskriva på ett sådant sätt att inga missförstånd kan uppstå (Bryman, 2016). Dessutom blir studien svår att generalisera då det studerade skeendet utan påverkan, är svårt att replikera (Bryman, 2016).

Valet av att använda fokusgrupper under intervjuerna baserades dels på att informanterna skulle känna sig bekväma då en sådan situation påminner om ett avslappnat samtal, och dels för att informanterna, med stöd av varandra, skulle inspirera varandra att delge information (Bryman, 2016). Intervjuerna skedde i direkt anslutning till de observerade lektionerna. Detta för att informanternas minne av lektionen och undervisningen inte skulle ha hunnit minska eller förändras. Ytterligare ett skäl var att skolan är en bekant plats för informanterna men inte

alltför personlig. Intervjuerna skedde i ett klassrum där man kunde tala ostört. Bryman (2016) menar att miljön som intervjuer sker i bör vara trygg för informanten samt att tillfälle till att prata ostört ges. Nackdelen med att genomföra intervjuerna på informanternas skola är att informanterna är i beroendeställning till sin undervisande lärare och därför finns det en risk att informanterna inte är ärliga i deras svar (Christoffersen & Johannessen, 2015). Därmed, för att skapa trygghet hos informanterna samt för att få sanningsenliga svar, informerades varje informant om, förutom de etiska principerna, att det som sagts i intervjun inte kommer att delges respektive lärare.

Den kvalitativa analysen i denna studie, bygger på Graneheim och Lundmans (2003) forskning om hur en kvalitativ analys ska gå tillväga för att skänka trovärdighet åt studier samt Brymans (2016) tolkning av hur en kvalitativ analys kan gå till. I en kvalitativ analys är användning av koder, vanligt förekommande (Bryman, 2016). En nackdel med att använda en analysmetod som innebär kodning, är att texten bryts ner i mindre delar tills endast fragment återstår av den ursprungliga texten. Det innebär att det finns en risk att kontexten går förlorad (Bryman, 2016). Dock så är kvalitativ analys med användning av koder allmänt vedertaget och accepterat av forskare (Bryman, 2016). En fördel med användning av kodning som ett verktyg, är att det synliggör meningsbärande text samtidigt som det reducerar texten. På så sätt blir analysen lättare och resultatet tydligare (Christoffersen & Johannessen, 2015). Att använda citat för att bekräfta de resultat som framkom av analysen, var viktigt för att styrka det som beskrivits. Användning av citat i resultatet ökar studiens trovärdighet (Graneheim & Lundman, 2003).

Med kännedom om dessa svårigheter, men även fördelar, som kvalitativ forskningsmetod och en fenomenografisk ansats innebär, togs beslutet att i denna studie använda sig av dem. Nyttan och fördelen med en kvalitativ arbetsprocess ansågs väga tyngre än nackdelarna när elevers *uppfattningar* skulle undersökas. Dessutom kan fenomenografins tanke om människors subjektiva *uppfattningar* som avgörande för att beskriva skeenden (Marton, 1981, Kroksmark, 1987, 2007) anses vara en avgörande faktor när metodologiska val gjordes för denna studie.

6.2 Resultatdiskussion

I resultatet framgick det att eleverna hade svårigheter att uppfatta begrepp i undervisningen som både konkreta och abstrakta. Ytterligare visade resultatet att elevernas uppfattningar kring undervisningens koppling till deras vardag, var tvetydiga.

6.2.1 Elevers svårigheter att se begreppens abstrakta innebörd samt deras koppling till varandra

Resultatet visar att elever först och främst uppfattar begreppen *tid*, *värde* och *resurs* som konkreta begrepp. Eleverna beskrev visserligen att *tid* var abstrakt, men deras förklaring av begreppet var att *tid* existerar, utan att ägna begreppet *tid* någon ytterligare reflektion. Begreppet *värde* förknippades med *kostnad* och begreppet *resurs* förknippades med basala behov hos människor. Piaget (Säljö, 2014) menar att barn vid 12-års åldern börjar att utveckla abstrakt tänkande. Först i denna åldern öppnas en förståelse för livets gråzoner upp, att livets frågor och skeenden inte innehar ett rätt eller fel svar eller sätt (Säljö, 2014). Eleverna som deltog i denna studien gick i årskurs nio, där de förväntas att ha en ålder av 14-16 år. Enligt Piagets teori (Säljö, 2014) ska de ha den förmågan som krävs för att kunna sätta begreppen *tid*, *värde* och *resurs* i såväl konkret som abstrakt sammanhang. Även Hernwall, Hullgren och Söderberg (2017, 2018) hänvisar till Piagets utvecklingsteorier i sina studier och menar att elever förväntas ha en kognitiva mognad vid 12 års ålder som gör att de klarar av abstrakta resonemang. Resultatet från deras studier (Hernwall, Hullgren & Söderberg, 2017, 2018) visar också att 12-åringar har förmåga att tänka abstrakt kring privatekonomi samt att de har en förmåga att se privatekonomi ur ett tidsperspektiv där varors värde förändras över tid.

Eleverna i denna studien visade däremot svårigheter i att föra ett sådant resonemang. För dem var begreppen åtskilda från varandra och hade en konkret innebörd.

Dock har Piagets teorier om kognitiv utveckling vissa förbehåll (Säljö, 2014). Visserligen menade Piaget att barns kognitiva utveckling följde vissa stadier i förhållande till ålder, men samtidigt hävdade Piaget att denna utveckling sker i samspel med erfarenheter barnen upplever i sitt vardagliga liv. Det abstrakta tänkandet utvecklas i samspel med miljön och barnets upplevelser (Säljö, 2014). Således kan man anta att elevernas tidigare livserfarenheter spelar en roll i deras förmåga att se begreppen *tid*, *värde* och *resurs* ur en abstrakt synvinkel. Säljö (2014) menar att Piaget med sina teorier, i detta avseende, företrädde *individualkonstruktivism* vilket innebär att en individ konstruerar sin egen verklighetsbild utifrån sina upplevda erfarenheter (Säljö, 2014).

Flera forskare har kritiserat Piagets utvecklingsteorier kopplat till vissa åldrar hos ett barn (Säljö, 2014). De kritiserande forskarna menar Piagets kopplingar mellan kognitiva förmågor och ålder hos barn, inte är applicerbart i andra kulturer än den kultur vars barnen Piaget använt för sin forskning, levde i. Således blir det svårt att generalisera barn kognitiva förmågor till endast ett åldersfenomen (Säljö, 2014) Eleverna i denna studie har liknande kulturell uppväxt, således kan man tänka sig att de, enligt Piagets utvecklings teorier (Säljö, 2014), skulle ha liknande förutsättningar till abstrakt tänkande.

Mer nyligen gjord forskning (Walker, 2015, Bransford, 2000) än Piagets forskning vilket tog plats före hans död 1980, (Säljö, 2014) visar att barn kontinuerligt utvecklar abstrakt tänkande. Walkers (2015) forskning visar att barn i tidig skolålder visar på god förmåga i abstrakt tänkande och om barnen ges tid att reflektera kring sitt lärande samt konkreta företeelser och sätta dem i ett abstrakt sammanhang, utvecklas det abstrakta tänkandet fortare än hos barn som inte getts samma möjlighet. Bransfords (2000) forskning visar på liknande resultat. Barn behöver ges tid att reflektera över sitt lärande och att teori och praktik inte kan särskiljas, konkreta skeenden behöver kompletteras med abstraktion för att bilda en helhet (Bransford, 2000. Eleverna i denna studie har fått undervisning enligt rådande kursplan i skolan. Enligt läroplanen för grundskolan (Lgr 11), (Skolverket, 2019) ska elever ges förutsättningar till resonemang och kritiskt tänkande (Skolverket, 2019) Kursplanen till trots så visade Skolinspektionens (Skolinspektionen, 2019b) granskning av skolämnet Hem-och konsumentkunskap att eleverna inte getts tillräckligt med tid till att reflektera över sin arbetsprocess. Eleverna som deltog i Hernwall, Hullgren och Söderbergs studier (2017, 2018) kan antas ha getts möjlighet till att resonera i sin undervisning och därmed getts bättre möjlighet att tänka abstrakt kring privatekonomi. Eleverna i denna studie kanske inte har fått samma möjlighet och därmed inte har samma förmåga till abstrakta resonemang. Dock så är denna studies resultat begränsad till två lektionstillfällen. Hade denna studie omfattat flera lektionstillfällen med fler elever, kanske resultatet hade blivit annorlunda.

Undervisande lärare upplever liknande generell problematik i skolan som Skolinspektionen (2019b) beskriver i sin granskande rapport. Undervisningen i den svenska skolan behöver innehålla reflektion kring alla de begrepp som skolan har i uppdrag att undervisa om (Lärarnas tidning, 2013). De tillfrågade lärarnas uppfattning kan ge en förklaring till att eleverna i denna studien upplevde svårigheter att resonera kring begreppen *tid*, *värde* och *resurs*. Har inte denna studies informanter getts tid till reflektion på grund av att undervisningen i Hem-och konsumentkunskap ska täcka in alla kursplanens delar på ett begränsat antal undervisningsminuter, så speglar detta resultatet i denna studie.

Dock så visar nyligen gjord forskning att en människa inte har full kognitiv förmåga förrän vid 25-års ålder (Gauvrit, Zenil, Soler-Toscano, Delahaye & Brugger, 2017). Eleverna i denna studie saknar cirka 10 års kognitiv mognad, om det är förutsättningen för att kunna reflektera abstrakt kring begreppen *tid*, *värde* och *resurs*.

6.2.2 Undervisningens koppling till vardagen, uppfattas som liten

Resultatet visar att eleverna i studien generellt inte uppfattar sin undervisning i Hem-och konsumentkunskap som vardagsnära och applicerbart i deras livssituation. Dock visade deras observerade beteende igenkänning i vissa undervisningssituationer.

Enligt Skolverket (2019) ska undervisningen planeras på ett sådant sätt att eleven upplever sin förvärvade kunskap som meningsfull. Meningsfull kunskap är kunskap som kan uppfattas applicerbart i vardagen (Dahlberg, Dahlberg & Nyström, Östen, 2009 & Illeris, 2011). Eleverna i studien uttryckte tankar om att det som undervisades om i privatekonomi i Hem-och konsumentkunskap, var kunskaper de ansågs sig behöva i framtiden men hade svårt att ta till sig i deras livssituation. Med detta kan man anta att eleverna hade svårigheter i att se privatekonomisk undervisning som meningsfull i nuet. Dock så är skolans ansvar att ge kunskaper för livet, lärande för livet (Säljö, 2014), vilket eleverna i denna studie förstod och själva tyckte. Samtidigt menar Säljö (2014) att en stor mängd förvärvade kunskaper per automatik inte leder till bättre förutsättningar för att ge individer ett bättre liv eller skapa ett bättre samhälle, utan innehållet i kunskaperna är det som istället har betydelse (Säljö, 2014). Då eleverna i denna studien uttryckte ett behov av privatekonomiska kunskaper samtidigt som de själva inte kände sig redo för dem kan man anta att undervisningssituationen och innehållet kan förändras för att bättre svara upp till elevernas behov av privatekonomiska kunskaper i sin vardag.

Piaget, Dewey, Vygotskij med flera, hävdar alla i sina traditioner på lärande, dock med olika infallsvinklar och olika betoningar på kognitiv, social och konkret utveckling, att människan behöver förankra förvärvade kunskaper i ett för dem igenkännande sammanhang (Säljö, 2014). Dessa traditioner har varit och är fortfarande dominerande teorier om hur vi människor lär oss och är dominerande teorier i både lärares utbildning och i grundskolan (Säljö, 2014). Däremot kan vissa undervisningstraditioner leva kvar i skolan och bland lärare, traditioner som fungerade i ett samhälle som inte var lika tekniskt utvecklat som dagens. Då teknik och internet utvecklas i en rask takt kan det finnas en anledning att lärare anammar utvecklingen och tar med den in i undervisningen. Därmed menas inte att lärare inte gör så, men resultatet i denna studien visar att eleverna uttrycker ett större behov av att samhällets utveckling speglar undervisningen i skolan. Hernwall, Hullgren och Söderberg (2017, 2018) har i sina studier lagt fokus på elevers egna tankar och deras egna vardag för att genom dem utveckla begreppen *tid*, *värde* och *resurs*. Dessa begrepp ska spegla hur elever kan ta till sig privatekonomisk undervisning för ett för dem igenkännande sammanhang kopplat till deras vardag. Hernwall, Hullgren och Söderberg (2017, 2018) menar att undervisning kopplat till elevers vardag ökar chansen till att eleverna förvärvar förmågor och kunskaper i privatekonomi samt gör dem redo att ta väl avvägda beslut i ett samhälle under konstant förändring.

När mobiltelefoner användes till grund för uppgifter i undervisningen visade eleverna i denna studien, igenkänning. Det var tydligt att deras personliga erfarenheter kring mobiltelefoner var stor. Dessutom uttryckte en elev att mobiltelefoner är något alla elever använder i sin vardag och kan relatera till. Resultatet i denna studien visar även att undervisning kopplat till exempelvis ett välkänt tv-program, ger eleverna en verklighetsförankring i en uppgift. Detta kan tolkas som och kompletteras till forskning som visar att vilken kunskap som ska undervisas om inte kan vara statisk utan behöver omvärderas och anpassas allteftersom samhället och världen förändras (Engström refererad i Malin & Pajloki, 2015).

6.3 Slutsats och implikationer

Studiens resultat visar att eleverna har svårigheter i att se begreppen *tid*, *värde* och *resurs* mångfacetterade innebörd. Resultatet visar även att eleverna till stor del inte uppfattar undervisningen som vardagsnära. Begreppen förknippas inte heller med privatekonomi. Eleverna är välbekanta med begreppet *resurs* som ofta används i Hem-och konsumentkunskapsundervisningen. Men begreppen *tid* och *värde* var för dem nya i sammanhanget. Då inte alla tre begreppen *tid*, *värde* och *resurs* var igenkända för eleverna i Hem-och konsumentkunskapsundervisningen, kan deras svårigheter i att koppla dem till privatekonomi förstås. Dock så är denna studie begränsad då endast två observationer och två fokusgruppsintervjuer användes. Resultatet kunde se annorlunda ut om mer tid fanns till studien samt om fler elever hade deltagit. Dessutom kan denna studies val av kvalitativ forskningsmetod påverka resultatet, då det finns en risk att data tolkas subjektivt. Denna studie kan bidra till den forskning som bedrivs inom didaktik i Hem-och konsumentkunskap och utvecklandet av didaktiska redskap i undervisningen om privatekonomi.

Vidare forskning behövs gällande begreppen *tid*, *värde* och *resurs* i privatekonomisk undervisning och då främst i ämnet Hem-och konsumentkunskap. Dessutom behövs det ytterligare forskning kring didaktik i privatekonomi som kan appliceras i undervisningen i Hem-och konsumentkunskap.

7 Referenser

- Aléx, P. (2003). *Konsumera r tt – ett svenskt ideal behov, hushållning och konsumtion*. Lund: Studentlitteratur.
- Bransford, J. (2000). *How people learn: Brain, Mind, Experience, and School*. Washington: National Academies Press.
- Brown, A. (2015). *Growing up financially literate: A lifelong curriculum*. Hämtad 2019-11-12 från <https://digitalcommons.wku.edu/cgi/viewcontent>
- Bryman, A. (2016). *Samh llsvetenskapliga metoder* (upplaga 3). Stockholm: Liber.
- Christoffersen, L., & Johannessen, A. (2015). *Forskningsmetoder f r l rarestudenter*. Lund: Studentlitteratur.
- Consumer financial protection bureau (2016). *Building blocks to help youth achieve financial capability*. Rapport.
- Dahlberg, K., Dahlberg, H., & Nyström, M. (2008). *Reflective lifeworld research*. Lund: Studentlitteratur.
- Davidsson, P., Palm, M. & melin Mandre,  . (2018) *Svenskarna och internet*. Hämtad 2019-12-10 Från www.internetstiftelsen.se
- Finansinspektionen (2019). *Grundskolan*. Hämtad 2019-11-17 från <https://www.fi.se/sv/konsumentskydd/utbildning/grundskolan/>
- Gauvrit, N., Zenil, H., Soler-Toscano, F., Delahaye, J-P. & Brugger, P. (2017). Human behavioral complexity peaks at 25. *Computational biology Journal (PLOS)*.
- Grønmo, Sigmund. (red). (1984) *Forbruker marked og samfunnsperspektiver og resultater fra samfunnvitenskaplig forbrukerforskning*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Granheim, U., H. & Lundman, B. (2003). Qualitativ econtent analysis in nursing research: concepts, procedures and measures to achieve trustworthiness. *Nurse Education Today*. 24(2) 105-112.
- Gr nkqvist, M., H jalmeskog, K. (2009) *Humanekologi*. Arbetsrapport. Hämtad 2019-11-13 från www.hkrummet.se
- Hartman, S., Roth, K., & R nnstr m (2003). *John Dewey. Om reflektivt lärande i skola och samhälle*. Stockholm Library of Curriculum Studies, Vol 12.
- Hernwall, P., Hullgren, M. & Söderberg, I-L. (2017). *Barn och digital ekonomi – Hur lär sig barn om pengar i ett digitalt sammanhang?* KTH. Centrum för bank och CEFINE https://www.sparbanksakademin.se/wp/wp-content/uploads/2012/11RapportKTH_BODE_201

- Hernwall, P., Hullgren, M. & Söderberg, I. L. (2018). *Barns utvecklade förståelse för av ekonomi*. Hämtad från 2019-10-10 från http://barnochekonomi.blogs.dsv.su.se/files/2018/05/slutrapport_barn-och-ekonomi_2018.pdf
- Hernwall, P., & Söderberg, I. L. (2019) Elevers förståelse för grundläggande privat-ekonomiska principer - implikationer för undervisning i HKK. *Forskning Om Undervisning och Lärande*, 7(2), 111-136.
- Husz, Orsi. (2001). *Ett nytt sätt att handla. Konsumtionskultur i det tidiga 1900-talets varuhus*. I Aléx, P. & Söderberg, J. (red) *Förbjudna njutningar – spår från konsumtionskulturens historia i Sverige*. Stockholms Universitet: Ekonomisk-historiska instuti-tionen.
- Hjort, Torbjörn. (2004). *Nödvändighetens pris. Konsumtion och knapphet bland barnfamiljer*. Lund: Socialhögskolan, Lunds universitet.
- Hjälmeskog, K (red.) (2006). *Lärarprofession i förändring. Från skolkök till hem-och konsumentkunskap*. Uppsala: Universitetstryckeriet.
- Hjälmeskog, K., Cullbrand, I. & Petersson, M. (2006) *Huslig utbildning i Sverige under Ett halvt sekel I*. Hjälmeskog (red). *Lärarprofession i förändring. Från "skolkök" till hem-och konsumentkunskap*. Uppsala: Universitetstryckeriet.
- Hjälmeskog, K. & Höijer, K. (red). (2019). *Didaktik för hem-och konsumentkunskap*. Malmö: Gleerups Utbildning AB
- Illeris, K. (2011). *Lärande*. Lund: Studentlitteratur.
- Kempson, E., Perotti, V. & Scott, K. (2013). *Measuring financial capability: a new instrument and result from low – and middle-income countries*. Hämtad 2019-11-03 från <http://www.bristol.ac.uk/media-library/sites/geography/migrated/documents/pfrc0510.pdf>
- Kungliga skolöverstyrelsen (1967) *Läroplan för grundskolan (2a. uppl.)* Falköping: SÖ-förlaget
- Kronofogden (2019) *Kronofogden skola*. Hämtad 2019-11-17 från <http://www.kronofogden.se/skola.html>
- Krokmark, T. (2007). *Fenomenografisk didaktik – en didaktisk möjlighet*. *Didaktisk Tidsskrift*, 17(2 – 3), 1-50. Jönköping University Press.

- Kronofogdemyndigheten (2013). *Skuldsättning av Unga genom E-handel på Kredit*. Göteborg: Kronofogdemyndigheten.
- Lärarnas tidning (2013). Abstrakta fakta är bra i alla åldrar. Hämtad 2019-12-27 från www.skolvärlden.se/artiklar
- Marton, F. (1981). *Phenomenography - Describing Conceptions of the world around us*. *Instructinal Science*. 10(2) 177-200.
- Malin, A. (2011). *Home economics classroom as a part of developing inviroment - Housing Activities and Curriculumms defining change*. Hämtad 2019-12-10 från <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/>
- Nordiska ministerrådet (2013). Att undervisa om konsumentkompetens. Hämtad 2019-11-14 från <http://norden.diva-portalen.org>
- Petersson, M. (2007). *Att genuszappa på säker och minerad mark. Hem- och konsumentkunskap ur ett könsperspektiv*. Hämtad 2019-12-22 från <https://www.gupea.ub.se>
- OECD (2012). *Pisa. Assessment and analytical framework*. Hämtad 2019-10-23 från <http://memberconnect.shopassociation.org>
- Roos (2018) *Konsumtionsrapporten*. En rapportserie om den svenska konsumtionen. Hämtad 2019-12-15 från <http://home/chronos/u-597a>
- Sjöholm, E., Hjalmarsson, A., Arvidsson, K., Hedelin, A. & Olofsson M. (2015) *Hem-och konsumentkunskap. Konsument och ekonomi*. Limhamn: Interskol Förlag AB.
- Skolinspektionen (2019a) Om oss. Hämtad 2019-11-10 från <http://skolinspektionen.se/sv/om-oss>
- Skolinspektionen (2019b) Hem-och konsumentkunskap i årskurs 7-9. Hämtad 2019-11-10 från <http://skolinspektionen.se/globalassets/publikationssök/granskningsrapporter/>

- Skolverket (2011). *Kommentarsmaterial till kursplanen i hem-och konsumentkunskap*. Stockholm Skolverket.
- Skolverket. (2019). *Läroplan för grundskolan, förskoleklass och fritidshemmet 2011: reviderad 2019*. (6:e uppl). Stockholm: Skolverket.
- Skolöverstyrelsen (1973). *Läroplan för grundskolan*. Stockholm: Utbildningsförlaget.
- Skolöverstyrelsen (1981). *Läroplan för grundskolan*. Stockholm: Liber läromedel/ Utbildningsförlaget.
- Säljö, R (2013) *Lärande, skola, bildning*. Natur & Kultur.
- Utbildningsdepartementet (1994).
Läroplan för det obligatoriska skolväsendet och de frivilliga och de frivilliga skolformerna. Stockholm: Utbildningsdepartementet.
- Vetenskapsrådet (2002). *Forskningsetiska principer*. Stockholm: Vetenskapsrådet
- Walker, C. (2015). *Learning by thinking and the development of abstract reasoning*. Berkley University.

7 Bilagor

Bilaga 1. Brev till lärarna

Bilaga 2. Intervjuguide

Bilaga 3. Analysschema

Hej ”Lidingö” och ”Södertälje”

Två studenter från lärarutbildningen (HKK) i Göteborg, Alexandra och Julia, kommer under hösten att skriva sitt examensarbete, med fokus på just HKK och privatekonomi. De kommer att vara med på workshopen 20 november.

För att komplettera lärarperspektivet (vilket de primärt får via deltagandet på workshopen) är de intresserade av att komma ut och göra besök i klassrum när lärare undervisar om privatekonomi, för att få ett elevperspektiv.

Det optimala vore om de kunde få göra klassrumsbesök i både Lidingö och Södertälje, åtminstone 1-2 klasser/lektioner per skolhuvudman. Men det är detaljer, som de själva bättre kan berätta om.

Nu är frågan om ni tror det är möjligt, och om ni kan förmedla kontakt med några lärare som kan vara intresserade av att ta emot Alexandra och Julia nu under hösten (finns naturligtvis en poäng om det kan ske innan workshopen i november, även om det inte är ett absolut måste tänker jag mig).

Har ni frågor på det, så fråga på! (till mig och/eller studenterna) Eller förslag på kontaktpersoner. Eller något annat.

ha en underbar helg!

.p.

Intervjuguide

Vad tyckte ni om lektionen ni just haft?

- Var något svårt att förstå? Vad?, Varför?, Vad det något ni kände igen?
- Känner ni igen begreppen tid, värde, resurs?
- Om Ja: Kan ni berätta vad ni tänker när ni hör dem. Associera, säg vad ni tänker på.
- Har ni lärt er något nytt? Utveckla!
- Är detta någon kunskap du kan använda dig av idag? Hur, var, när?
- I framtiden? När, var, hur?

Analysschema

Meningsbärande enhet	Kondensering	Kod	Kategori
Första delen på pappret var enkel. Men sedan blev jag förvirrad. Tid, tycker inte att det har med det här att göra. Svårt att definiera tid, det är så jävla abstrakt att att det det blir svårt att faktiskt ge en riktig definition på det.	Svårt att definiera tid. Tid är abstrakt därför svårt att definiera.	Abstrakt	Definiera begreppen
Fast man kan ju säga att tid är någon form av resurs liksom	Tid är en resurs.	Koppling	Koppling mellan begreppen
Tid är ju såklart någonting som behövs men... det är en helt annan sak än annan ekonomi	Tid behövs men är inte ekonomi	Mångfacetterat	Begreppen är mångfacetterade
Nä ofta brukar hen återvända gamla uppgifter och då passar inte riktigt det in i hur det är idag. Frågeställningarna passar inte riktigt in till informationen idag.	Uppgifter är inte uppdaterade och anpassade.	Vardagsnära	Koppling till elevers vardag